

ԱՎԱՆԴԱԿԱՆ ԲԺՇԿՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՈՒՂԵՅՈՒՅՅ

ԱՆԸՆԴՀԱՏ ԵՎ ԻՆՏԵԳՐԱՑՎԱԾ ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

ԵՐԵՎԱՆ 2018

**Ուղեցույցը հրատարակվել է
Ավանդական բժշկության համալսարանի
գիտական խորհրդի երաշխավորությամբ:**

Մեթոդական ուղեցույցի նպատակն է ուսանողներին ծանոթացնել **Ավանդական բժշկության համալսարանի** պատմությանը, կառուցվածքին, ուսումնառության կանոններին, ուսանողների իրավունքներին և պարտականություններին, գիտամանկավարժական գործընթացի կազմակերպմանը, ներհամալսարանային կառույցներին և նրանց գործունեությանը:

Ուղեցույցում ներկայացված են նաև ուսումնական գործընթացների (դասախոսություններ, գործնական, սեմինար և լաբորատոր պարապմունքներ), քննություններին և ստուգարքներին պատրաստվելու, ինքնուրույն և անհատական աշխատանքի կազմակերպման առանձնահատկությունները:

Մեթոդական ուղեցույցը նախատեսված է Համալսարանի բոլոր ուսանողների համար:

ՌԵԿՏՈՐԻ ՈՒՂԵՐՁԸ

Միրելի՛ ուսանող,

Մասնագիտական գիտելիքներով հարուստ, բանիմաց, հմուտ մասնագետը պետության ամենաարժեքավոր հարստությունն է:

Գիտակից և կիրթ սերնդով է պայմանավորված յուրաքանչյուր պետության տեղն ու դերը համաշխարհային արագընթաց զարգացումներում:

Արդի դարաշրջանը նոր պահանջներ է ներկայացնում մասնագիտական կրթությանը: Այժմ բավարար չէ լինել պարզապես մասնագետ. կրթական ոլորտում իրականացվող բոլոր գործընթացները միտված են մրցունակ և որակյալ մասնագետների պատրաստմանը:

Որակյալ կրթությունը, բարձրակարգ մասնագետ լինելը ժամանակի հրամայականն է, ուստի օրըստօրե փոփոխվող համաշխարհային մարտահրավերներին կարող են դիմագրավել միայն արդիական, կայուն, հարուստ գիտելիքներով:

Ավանդական բժշկության համալսարանը բարձր հեղինակություն է վայելում Հայաստանի կրթական համակարգում:

Առաջնորդվելով իր որդեգրած սկզբունքով, այն է՝ անզիջում լինել չառաջադիմող ուսանողների նկատմամբ և պատրաստել միայն զրագետ ու բանիմաց, որակյալ մասնագետներ, մեր բուհը դարձել է ուսուցման այլընտրանքային դարբնոց, որի շրջանավարտներն իրենց մակարդակով մրցակից են պրակտիկ և տեսական բժշկության ասպարեզում:

Ուսանողները մեր համալսարան ոտք են դնում նոր գիտելիքներ ձեռք բերելու և լավ մասնագետ դառնալու հավակնությամբ:

Ցանկանում եմ վստահեցնել, որ բուհի ղեկավարությունն անելու է ամեն ինչ, որպեսզի ձեր ուսումնառության տարիները լինեն բովանդակալից և հետաքրքիր:

Ուստի, սա է մեր հորդորը բոլոր ուսանողներին, օգտագործեք ձեր լավագույն տարիները՝ որակյալ կրթություն ստանալու, բարձրակարգ մասնագիտական գիտելիքներ ու հմտություններ ձեռք բերելու համար:

Ռեկտոր՝ կ.գ.թ., Նորիկ Խորենի Սարիբեկյան

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ավանդական բժշկության համալսարանը բժշկական կրթության, բժշկագիտության և առողջապահության առաջատար կրթօջախ է, որի գործունեությունը նպատակաուղղված է բժշկական կրթության ազգային և տարածաշրջանային եզակի և նախադեպը չունեցող, աշխատաշուկայի պահանջներին համապատասխան, բանիմաց, բարձր բարոյականությամբ օժտված, բժիշկ-հիվանդ հարաբերության մեջ իրենց դերը գիտակցող բժիշկների պատրաստմանը:

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՏԵՍԼԱԿԱՆԸ

Ավանդական բժշկության համալսարանը (այսուհետև՝ Համալսարան կամ ԱԲՀ) ձգտում է դառնալ հաստատություն, որն

- առաջարկում է կրթական, գաղափարային, հետազոտական առաջանցիկ ու մատուցվող բժշկական կրթական ծրագրեր, որոնք համահունչ են ժամանակակից բժշկական կրթության միջազգային կրթական սկզբունքներին,
- ունի գործուն և արդյունավետ կառավարում ու վարչարարություն, անհրաժեշտ ենթակառուցյուններ, ժամանակակից տեխնոլոգիաներ, ուսումնական և լաբորատոր բազա, որը նպաստում է կրթության որակի անընդհատ ու շարունակական բարելավմանը,
- կապահովի ապագա ազգային, բանիմաց և բարձր բարոյականությամբ օժտված այնպիսի բժիշկների պատրաստմանը, ովքեր ամբողջովին կգիտակցեն իրենց դերը բժիշկ-հիվանդ հարաբերության մեջ,
- կլինի հասանելի, մատչելի և նախընտրելի ուսումնական հաստատություն հասարակության ամենատարբեր շերտերի համար, անկախ տարիքից, սեռից, ռասայական ու ազգային պատկանելությունից, համոզմունքներից և քաղաքական նախասիրություններից,
- առաջարկվող կրթական ծրագրերը համապատասխանեցնել եվրոպական բժշկական բարձրագույն կրթական տարածքի հիմնարար սկզբունքներին, ժամանակակից և ավանդական բժշկության ինտեգրման առանձնահատուկ մոտեցումներով,
- կունենա բժշկական շարունակական կրթություն իրականացնելու համար անհրաժեշտ ուսումնական ստորաբաժանում՝ բժշկական միջին մասնագիտական ծրագրեր իրականացնող քոլեջ,
- սեփական հնարավորությունների ներդրմամբ ժամանակակից պահանջներին համապատասխան բժշկական գիտակրթական ծրագրերի ապահովում,
- կհանդիսանա տարածաշրջանում նոր որակի բժշկական կադրերի պատրաստման, վերապատրաստման և վերաորակավորման բարձր մակարդակի կրթական ծառայություններ մատուցող հաստատություն,
- կրթությունը և գիտական հետազոտությունը խթանելու համար ունակ կլինի իրականացնելու զարգացման համակարգված ռազմավարություն:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱՌՈՏ ԱԿՆԱՐԿ

«Ավանդական բժշկության համալսարան» առևտրային կազմակերպությունը (այսուհետև ԱԿ) հանդիսանում է «Ավանդական բժշկության ինստիտուտ» ԱԿ-ի իրավահաջորդը, որը հիմնադրվել է 1991 թվականին:

Համալսարանը ՀՀ ԿԳՆ կողմից հավատարմագրվել է 2001թ.-ին: Համալսարանն առևտրային կազմակերպություն հանդիսացող իրավաբանական անձ է, որի գործունեությունը նպատակաուղղված է «Բարձրագույն և հետբուհական մասնագիտական կրթության մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված բժշկական բարձրագույն, իսկ 2011թ.-ից նաև բժշկական միջին մասնագիտական կրթական ծրագրերի իրականացմանը:

ԱԲՀ-ն գործում է իր սեփական, վերանորոգված, հարմարավետ ուսումնական շենքում: Համալսարանն իր առանձնահատկությամբ եզակի է և նախադեպը չունի տարածաշրջանում, որի գործընթացը նպատակաուղղված է նոր որակի բժիշկ-մասնագետների պատրաստմանը, բժիշկներ, որոնք 21-րդ դարի բժշկությունը կգարգացնեն ժամանակակից և ավանդական բժշկությունների ինտեգրման ուղիով:

Իր գործունեության ընթացքում Համալսարանը պատրաստել է 900-ից ավել շրջանավարտներ, որոնց մեծամասնությունը որպես պրակտիկ բժիշկ, գիտական աշխատող, դասախոս, առողջապահության կազմակերպիչ հաջողությամբ աշխատում են ոչ միայն մեր հանրապետության, այլ նաև արտերկրների առաջնակարգ կլինիկաներում և բժշկագիտական ամբիոններում՝ Ռուսաստանի Դաշնության Մոսկվայի Կրեմլյան կենտրոնական հիվանդանոցում, Մոսկվայի կենտրոնական թիվ 51 կլինիկական հիվանդանոցում, Սեչենովի անվան բժշկական ակադեմիա, Բակուլևի անվան սիրտ-անոթային վիրաբուժության գիտական կենտրոն, Սանկտ-Պետերբուրգի Ի. Պավլովի անվան պետական բժշկական համալսարանի վիրաբուժության ամբիոն, Բելգիա, Գերմանիա, Բուլղարիա, ԱՄՆ, Վրաստան և այլն:

Այսօր հանրապետության առողջապահության համակարգը համալրել են մեր բուհի շրջանավարտները, որոնք ոչ միայն բարձր վարկանիշ ունեցող մասնագետներ են, այլ նաև բժշկական գործի կազմակերպիչներ: Շրջանավարտներից շատերն ունեն իրենց մասնավոր կլինիկաները, դեռ ավելին, որպես գործատու աշխատելու նպատակով իրենց մոտ են հրավիրում մեր շրջանավարտներին:

Համալսարանի պրոֆեսորադասախոսական կազմը համալրված է մանկավարժական, մասնագիտական բազմամյա փորձառություն ունեցող, հանրապետությունում և նրա շրջանակներից դուրս ճանաչված գիտնականներով, դասախոսներով, բժիշկներով, որոնց աշխատանքի շնորհիվ ԱԲՀ-ն այսօր ունի մեծ հեղինակություն և իր արժանի տեղն է զբաղեցրել հանրապետության բուհական համակարգում:

Համալսարանում գործում են 2 ֆակուլտետ, 8 ամբիոն: Ուսումնական և մասնագիտական աշխատանքներն իրականացնում են 55 դասախոսներ, որոնցից 6-ը՝ գիտության դոկտորներ և պրոֆեսորներ են, 25-ը՝ գիտության թեկնածուներ և դոցենտներ:

Ներկայումս բուհում ուսանում են 197 ուսանող, այդ թվում՝ 125 օտարերկրացի:

Համալսարանը համագործակցում է հանրապետության և օտարերկրյա հաստատությունների ու կազմակերպությունների հետ:

Անցած 27 տարիների ընթացքում համալսարանի ղեկավարությունը, վարչական և պրոֆեսորադասախոսական կազմը, ամբողջ կոլեկտիվը հետևողականորեն ձգտել են իրականացնել միջազգային չափանիշներին համապատասխանող ուսումնագիտական գործընթաց:

Համալսարանն իր գերակա խնդիրն է համարում կրթության որակի բարձրացումը, աշխատաշուկայի պահանջարկի բավարարումը, եվրոպական կրթական տարածքին ինտեգրվելու հնարավորության մեծացումը:

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ

1. ԱԲՀ-ի կառավարումն իրականացվում է ՀՀ օրենսդրությանը և համալսարանի կանոնադրությանը համապատասխան, ինքնակառավարման հիման վրա՝ միանձնյա ղեկավարման և կոլեգիալության սկզբունքների գույակցմամբ, ռեկտորի և գիտական խորհրդի գործառույթների իրականացմամբ, ինչպես նաև կարևորագույն հարցերի լուծման դեպքում համալսարանի կոլեկտիվի մասնակցությամբ:

2. **ԱԲՀ կառավարման բարձրագույն մարմինը հիմնադիր անդամների ընդհանուր ժողովն է**, որն ունի համալսարանի կառավարման և գործունեության ցանկացած հարցի վերջնական լուծման իրավունք: Հիմնադիր անդամների ընդհանուր ժողովի բացառիկ իրավասություններն ամրագրված են համալսարանի կանոնադրությունում:

ԱԲՀ-ում ներդրված է կառավարման հորիզոնական մոդել, որով ապահովվում է կրթական գործընթացի կառավարման արդյունավետությունը, թափանցիկությունը, հաշվետվողականությունը ստորաբաժանումների և շահակիցների մասնակցությունը ու նրանց ընդգրկվածությունը կառավարման գործընթացին, որպես համակարգի գործունեության արդյունավետության բարձրացման երաշխիք:

3. **Համալսարանի գիտական խորհուրդ՝**

Համալսարանի գիտական խորհուրդը՝ համալսարանի ռեկտորի նախագահությամբ, գործող մարմին է, որը լուծում է համալսարանի ուսումնամեթոդական և գիտահետազոտական գործունեության կազմակերպման, պլանավորման և կառավարման հիմնահարցերը: ԱԲՀ-ի գիտական խորհրդի կազմում ընդգրկված են ամբիոնի վարիչներ, ստորաբաժանումների ղեկավարներ, ինչպես նաև ուսանողներ: Գիտական խորհրդի անդամների ընդհանուր թիվը չի գերազանցում 21-ը:

4. **Համալսարանի ռեկտոր՝**

Համալսարանի հիմնական գործունեության աշխատանքների ղեկավարումն իրականացնում է ռեկտորը: Ռեկտոր նշանակվում է հիմնադիր անդամների ընդհանուր ժողովում և հաշվետու է համալսարանի հիմնադիր անդամների ընդհանուր ժողովին: Համալսարանի ընթացիկ, ուսումնական և գիտամանկավարժական գործունեության հիմնական հարցերը քննարկվում են ռեկտորի խորհրդում:

5. ԱԲՀ-ի ռեկտորատ

ԱԲՀ-ի ռեկտորատը համալսարանի ռեկտորին կից խորհրդակցական մարմին է, որը գործում է իր կանոնակարգով սահմանված լիազորությունների սահմաններում, քննարկում է Համալսարանի գործունեությանը վերաբերող հարցեր: Ռեկտորատի կազմում ընդգրկված են Համալսարանի ռեկտորը, պրոռեկտորները, գլխավոր հաշվապահը, գիտական մասի վարիչը, ֆակուլտետների ղեկանը, կրթական ծրագրերի ղեկավարը, ուսումնական մասի վարիչը, որակի ապահովման բաժնի ղեկավարը, արտաքին կապերի բաժնի ղեկավարը, ընդհանուր բաժնի վարիչը, ամբիոնի վարիչները:

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

Համալսարանի ստորաբաժանումներն են կառավարման խորհուրդը, գիտխորհուրդը, ռեկտորատը, ուսումնական մասը, ֆակուլտետները, ամբիոնները, ընդհանուր բաժինը գիտական մասը, արտաքին կապերի բաժինը, հաշվապահությունը, որակի ապահովման բաժինը, գիտա-բժշկական ուսումնական կենտրոն, գրադարանը, տնտեսական մասը:

Համալսարանի կառուցվածքային ստորաբաժանումների իրավասությունները սահմանվում են Համալսարանի կանոնադրությամբ և իրենց գործունեությունը կարգավորող իրավանորմատիվային փաստաթղթերով: Համալսարանի գծային կառուցվածքին կարող էք ծանոթանալ Համալսարանի www.utm.am պաշտոնական կայքում:

Համալսարանն իր կազմի մեջ մտնող բոլոր ստորաբաժանումների հետ միասին ուսումնական, գիտական և արտադրական ամբողջություն է, որի միասնությունն ապահովվում է ուսումնական, կրթական և գիտահետազոտական գործընթացների կազմակերպմանը նրա բոլոր ստորաբաժանումների պարտադիր մասնակցությամբ:

ՃԱԿՈՒԼՏԵՏՆԵՐՆ ՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

091201- «Բուժական գործ»

Համալսարանի բուժական ֆակուլտետը հիմնադրվել է 1991թ.՝ դեկան Ա. Կարապետյանի ղեկավարությամբ: Համալսարանը «Բուժական գործ» մասնագիտությամբ կադրեր է պատրաստում ՀՀ պետական նորմերի, ՈԱՇ-ի կրթական չափորոշիչներին և համալսարանի գիտխորհրդով հաստատված մասնագիտական կրթական ծրագրերին համապատասխան: Համալսարանի «Բուժական գործ» մասնագիտությունը ՀՀ ԿԳ նախարարության կողմից հավատարմագրվել է 2001թ.: Շրջանավարտներին շնորհվում է պետական դիպլոմ:

Համալսարանն իր առանձնահատկությամբ տարբերվում է տարածաշրջանի բժշկական այլ բուհերից: Համալսարանի ուսումնական գործընթացը նպատակաուղղված է նոր որակի բժիշկ- մասնագետների պատրաստմանը, բժիշկներ, որոնք 21-րդ դարի բժշկությունը կգարգացնեն ժամանակակից և ավանադական բժշկության ինտեգրման ուղիով:

Համալսարանը պատրաստում է բժշկական կրթության, բժշկագիտության և առողջապահության ոլորտի աշխատաշուկայի պահանջներին համապատասխան, բանիմաց, հիմնարար և համակարգված գիտելիքներով օժտված բժշիկներ, ովքեր ուսումնառության ժամանակ ձեռք բերած տեսական և գործնական գիտելիքները կիրառում են պրակտիկ գործունեության ընթացքում:

«Բուժական գործ» մասնագիտության ուսուցման տևողությունը 6 տարի է՝ առկա ուսուցմամբ:

Կրթական ծրագրի ծավալը կազմում է 360 կրեդիտ:

«Բուժական գործ» մասնագիտության ուսումնական պլանը ներառում է՝

- տեսական դասընթացների,
- կլինիկական դասընթացների կրթամասեր,
- ուսումնական պրակտիկաներ:

Համալսարանի առանձնահատկությունից էլնելով՝ կլինիկական դասընթացների կրթամասում, ժամանակակից բժշկական առարկաներին զուգահեռ, ներառված են նաև գիտական հիմքների վրա դրված ավանդական բժշկության դասընթացներ՝ ասեղ-այրում թերապիա (ասեղնաբուժություն), բուսաբուժություն (ֆիտոթերապիա), հոմեոպաթիա, մանուալ թերապիա և իրիդոդիագնոստիկա:

Ծրագիրն ավարտվում է պետական ամփոփիչ ավարտական ատեստավորումներով:

Ուսուցումը կազմակերպվում է համալսարանի թիվ 1 մասնաշենքում, համալսարանի գիտաբժշկական ուսումնական կենտրոնում, ինչպես նաև Երևան քաղաքի առաջնակարգ կլինիկաներում, որտեղ անցկացվում են նաև ուսումնաարտադրական պրակտիկաները:

«Բուժական գործ» մասնագիտության կրթական ծրագիրը յուրացրած շրջանավարտը կարող է զբաղվել՝

- բժշկական,
- կազմակերպչական-կառավարման,
- գիտահետազոտական գործունեությամբ:

Բուժական ֆակուլտետի շրջանավարտը կրթությունը կարող է շարունակել կլինիկական օրդինատուրայում և ասպիրանտուրայում:

Ֆակուլտետն առ այսօր ունեցել է 600-ից ավելի շրջանավարտներ, որոնց զգալի մասը, որպես պրակտիկ բժիշկ, դասախոս, գիտաշխատող, առողջապահության կազմակերպիչ աշխատում են ոչ միայն հայաստանյան, այլև արտերկրի առաջնակարգ կլինիկաներում: Շուրջ երկու տասնամյակ է, ինչ բուժական ֆակուլտետը տալիս է շրջանավարտներ, որոնք տիրապետում են ինչպես ժամանակակից, այնպես էլ ավանդական բժշկության ախտորոշման և բուժման մեթոդներին, և որոնք իրենց պրակտիկ գործունեության ընթացքում ինտեգրում են իրենց ստացած գիտելիքները:

Բուժական ֆակուլտետն ավարտած շուրջ 15 շրջանավարտներ պաշտպանել են թեկնածուական ատենախոսություն և ստացել գիտական աստիճան:

Բուժական ֆակուլտետում սովորում են նաև օտարերկրյա ուսանողներ:

Բժշկական կադրերի պատրաստման համար համալսարանն ապահովված է պրոֆեսորադասախոսական որակյալ կադրերով:

ԱԲՀ-ն ունի նյութատեխնիկական հարուստ բազա, որն ապահովում է ուսանողների առարկայական, լաբորատոր, գործնական, գիտահետազոտական աշխատանքների իրականացումը: Ֆակուլտետի յուրաքանչյուր ուսանող օգտվում է գրադարանից, էլեկտրոնային գրադարանից:

091101- «Ստոմատոլոգիա»

Համալսարանի ստոմատոլոգիական ֆակուլտետը հիմնադրվել է՝ 1996թ. դեկան հ.գ.թ., դոցենտ Կ. Վարդանյանի ղեկավարությամբ: Համալսարանը «Ստոմատոլոգիա» մասնագիտությամբ կադրեր է պատրաստում ՀՀ պետական նորմերի, ՈԱՇ-ի կրթական չափորոշիչներին և համալսարանի գիտիտրիբոլով հաստատված մասնագիտական կրթական ծրագրերին համապատասխան: Համալսարանի «Ստոմատոլոգիա» մասնագիտությունը ՀՀ ԿԳ նախարարության կողմից հավատարմագրվել է 2001թ.: Ծրջանավարտներին շնորհվում է պետական դիպլոմ:

Համալսարանն իր առանձնահատկությամբ տարբերվում է տարածաշրջանի բժշկական այլ բուհերից: Համալսարանի ուսումնական գործընթացը նպատակաուղղված է նոր որակի ստոմատոլոգների պատրաստմանը:

Համալսարանը պատրաստում է բժշկական կրթության, բժշկագիտության և առողջապահության ոլորտի աշխատաշուկայի պահանջներին համապատասխան, բանիմաց, հիմնարար և համակարգված գիտելիքներով օժտված բժիշկ - ստոմատոլոգներ, ովքեր ուսումնառության ժամանակ ձեռք բերած տեսական և գործնական գիտելիքները կիրառում են պրակտիկ գործունեության ընթացքում:

«Ստոմատոլոգիա» մասնագիտության ուսուցման տևողությունը 5 տարի է՝ առկա ուսուցմամբ:

Կրթական ծրագրի ծավալը կազմում է 300 կրեդիտ:

«Ստոմատոլոգիա» մասնագիտության ուսումնական պլանը ներառում է՝

- տեսական դասընթացների,
- կլինիկական դասընթացների կրթամասեր,
- ուսումնական պրակտիկաներ:

Համալսարանի առանձնահատկությունից էլնելով՝ կլինիկական դասընթացների կրթամասում, ժամանակակից բժշկական առարկաներին զուգահեռ, ներառված են նաև գիտական հիմքների վրա դրված ավանդական բժշկության դասընթացներ՝ ասեղ-այրում թերապիա (ասեղնաբուժություն), բուսաբուժություն (ֆիտոթերապիա):

Ծրագիրն ավարտվում է պետական ամփոփիչ ավարտական ատեստավորումներով:

Ուսուցումը կազմակերպվում է համալսարանի թիվ 1 մասնաշենքում, համալսարանի գիտաբժշկական ուսումնական կենտրոնում, ինչպես նաև Երևան քաղաքի առաջնակարգ կլինիկաներում, որտեղ անցկացվում են նաև ուսումնաարտադրական պրակտիկաները:

«Ստոմատոլոգիա» մասնագիտության կրթական ծրագիրը յուրացրած շրջանավարտը կարող է զբաղվել՝

- բժշկական,
- կազմակերպչական-կառավարման,
- գիտահետազոտական գործունեությամբ:

Ստոմատոլոգիական ֆակուլտետի շրջանավարտը կրթությունը կարող է շարունակել կլինիկական օրդինատուրայում և ասպիրանտուրայում:

Ֆակուլտետն առ այսօր ունեցել է 300-ից ավելի շրջանավարտներ, որոնց զգալի մասը, որպես պրակտիկ բժիշկ, դասախոս, գիտաշխատող, առողջապահության կազմակերպիչ աշխատում են ոչ միայն հայաստանյան, այլև արտերկրի առաջնակարգ կլինիկաներում: Շուրջ երկու տասնամյակ է, ինչ ստոմատոլոգիական ֆակուլտետը պատրաստում է որակյալ մասնագետներ: Շրջանավարտներից շատերն ունեն իրենց մասնավոր կլինիկաները:

Ստոմատոլոգիական ֆակուլտետում սովորում են նաև օտարերկրյա ուսանողներ:

Բժշկական կադրերի պատրաստման համար համալսարանն ապահովված է պրոֆեսորադասախոսական որակյալ կադրերով:

ԱԲՀ-ն ունի նյութատեխնիկական հարուստ բազա, որն ապահովում է ուսանողների առարկայական, լաբորատոր, գործնական, գիտահետազոտական աշխատանքների իրականացումը: Ֆակուլտետի յուրաքանչյուր ուսանող օգտվում է համալսարանի գրադարանից, էլեկտրոնային գրադարանից:

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Համալսարանն ունի ժամանակակից գրադարան՝ իր ընդարձակ ընթերցասրահով, էլեկտրոնային համակարգչային տեխնիկայով: Էլեկտրոնային պաշարները հասանելի են ընթերցասրահի համակարգիչներից, ինչպես նաև Համալսարանի բոլոր ստորաբաժանումներին:

Ուսումնագիտական գործընթացի արդյունավետ կազմակերպման համար հիմնարար նշանակություն ունի հաստատության գրքային և տեղեկատվական բազան, որը կենտրոնացած է գրադարանում: Տարեցտարի գրադարանի գրքային ֆոնդը համալրվում է ժամանակակից գրականությամբ, համապատասխան տեղեկատվական տարբեր նյութերով, որին նպաստում է անվճար ինտերնետ կապը, էլեկտրոնային ընթերցասրահի հիմնումը, էլեկտրոնային գրականության հարստացումը:

ԱԲՀ գրադարանն իր պահոցում ունի շուրջ 6150 օրինակ ուսումնական և գիտական գրականություն:

Գրադարանային ֆոնդում պահանջվող մասնագիտական գրականության բացակայության դեպքում ուսանողները օգտվում են հանրապետական գիտաբժշկական գրադարանից, որի հետ Համալսարանը ունի համագործակցության պայմանագիր:

Գրադարանից օգտվելու կանոնները

- Գրադարանից օգտվելու իրավունք ունեն Համալսարանի պրոֆեսորադասախոսական կազմը, ուսանողները, ուսումնաօժանդակ աշխատակիցները:
- Ընթերցողական քարտն ընթերցողին սահմանված կարգով իրավունք է տալիս օգտվելու գրադարանի կողմից մատուցվող ծառայություններից: Այն, կախված

ընթերցողի կարգավիճակից, վավեր է մինչև ուսումնառության ավարտը, իսկ պրոֆեսորադասախոսական և ուսումնաօժանդակ կազմի համար քարտի ժամկետը կախված է տվյալ աշխատակցի և բուհի միջև կնքված պայմանագրի տևողությունից:

Վնասների փոխհատուցման կարգը.

- Գրականությունը չվերադարձնելու դեպքում յուրաքանչյուր գրադարանային միավորի համար ուսանողը վճարում է տուգանք՝ սահմանված կարգով:
- Գրականությունը հանձնելիս՝ թերությունների հայտնաբերման դեպքում ուսանողը պարտավոր է վճարել վնասված գրքի վերականգնման արժեքի եռապատիկ չափով:
- Գիրքը կորցնելու դեպքում ուսանողը պարտավոր է հատուցել կորցրած գրքի գնի եռապատիկը կամ վերադարձնել նույն հրատարակչության այլ օրինակ:

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՅՑՆԵՐ

Համալսարանի ուսանողական կառույցներն են՝ **Ուսանողական խորհուրդը և Ուսանողական գիտական ընկերությունը:**

Ուսանողական խորհուրդ. ուսանողական ինքնակառավարման ընտրովի ներկայացուցչական մարմին է: Խորհրդի լիազորությունները և գործունեության կարգը, ՀՀ օրենսդրությանը և ենթաօրենսդրական ակտերին համապատասխան, սահմանվում է Համալսարանի ղեկավար մարմինների որոշումներով և Ուսանողական խորհրդի գործող կանոնադրությամբ:

ՈւՄ-ի բարձրագույն ղեկավար մարմինը ԱԲՀ ՈւՄ-ի ընդհանուր ժողովն է, որը գումարվում է ուսումնական տարվա յուրաքանչյուր կիսամյակի սկզբին: Ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ՝ բաց քվեարկությամբ:

Ուսանողական խորհրդի նպատակներն են՝

- Պաշտպանել ուսանողների շահերն ու իրավունքները,
- պահպանել ուսանողների մասնակցությունը համալսարանի կառավարմանը,
- համալսարանի կառավարման համապատասխան մարմիններին ներկայացնել ուսանողությանն առնչվող հարցեր,
- աջակցել ուսումնական գործընթացի կազմակերպման և ուսուցման արդյունավետության բարձրացմանն ուղղված ծրագրերի մշակմանն ու իրականացմանը,
- իրազեկել ուսանողներին իրենց իրավունքների և պարտականությունների մասին,
- միավորել համալսարանի ուսանողությանը՝ նպաստելու ուսանողության համար բարենպաստ միջավայրի ձևավորմանը և խթանելու ուսանողների գիտական, կրթական, հոգևոր, մշակութային, ստեղծագործական և ֆիզիկական զարգացմանը,
- կազմակերպել ուսանողների ազատ ժամանցն ու հանգիստը,
- մասնակցել ԱԲՀ տարածքում ներքին կարգապահության պահպանմանը,
- ԱԲՀ ՈւՄ-ն իր գործունեությունը ծավալում է՝ ելնելով նշված նպատակներից: Այն համագործակցում է ՀՀ-ում և արտերկրում գործող բուհական, ուսանողական,

երիտասարդական և այլ կազմակերպությունների, ինչպես նաև մասնավոր անձանց հետ՝ փոխհարաբերությունները կառուցելով պայմանագրային և համագործակցության ու փոխշահավետության հիմունքներով:

- ԱԲՀ ՈւԽ-ն համալսարանի կանոնադրության շրջանակում, սահմանված կարգով կարող է իրականացնել հրատարակչական գործունեություն, սոցիոլոգիական և այլ կարգի հետազոտություններ, իրականացնել խորհրդատվություն:

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

- Ընկերության նպատակն է նպաստել ուսանողության գիտական, ստեղծագործական և հոգևոր զարգացմանը:
- Ընկերության խնդիրներն ու գործունեության հիմնական ուղղություններն են.
  - գիտական և կրթական ոլորտներում ուսանողության նախաձեռնությունների սատարում և իրականացում,
  - ուսանողական գիտաժողովների, կոնֆերանսների, սեմինարների, գիտահանրամատչելի դասախոսությունների և այլ գիտական և կրթական ուղղվածություն ունեցող միջոցառումների կազմակերպում՝ դրանցում ընդգրկելով նաև արտահամալսարանական գիտական ներուժը,
  - համալսարանական երիտասարդական գիտական ներուժի նպատակաուղղված օգտագործում և դրա մասին ինֆորմացիայի համակարգում,
  - համակողմանի աջակցության ապահովում շնորհաշատ ուսանողներին,
  - գիտական խմբերում և տարբեր գիտական ծրագրերում ուսանողների ընդգրկում,
  - ուսանողների գիտական աշխատանքների և այլ նյութերի հրատարակում,
  - այլ գիտական կենտրոնների հետ կապի հաստատում և տեղեկատվության փոխանակում:

ԿՈՒՐՍԻ ԱՎԱԳԻ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Յուրաքանչյուր կուրսում առավել կարգապահ և առաջադեմ ուսանողներից կուրսընկերները ընտրում են ավագ: Խմբի ավագն ենթարկվում է ֆակուլտետի դեկանին, իր խմբին տեղեկատվություն է ներկայացնում նրա բոլոր կարգադրությունների ու ցուցումների մասին:

Կուրսի ավագի գործառույթներն են՝

- դասախոսի հանձնարարությամբ ուսանողների հաճախումների անհատական հաշվառումը,
- ուսանողների չներկայանալու կամ ուշանալու վերաբերյալ կուրսի խորհրդատուին տեղեկացնելը՝ նշելով ուշացման պատճառները,
- դասատախտակում կատարված փոփոխությունների մասին ուսանողներին տեղեկացնելը,
- ուսումնական պլանով նախատեսված ծրագրի խախտումով անցկացվող դասախոսությունների մասին ֆակուլտետի դեկանին իրազեկելը:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՏՈՒՆԵՐ

Ուսումնական խորհրդատուն ներկայացնում է ուսանողների ուսումնական շահերը, ուսումնական գործընթացի հետ կապված տարաբնույթ հարցերի շուրջ նրանց համար պարբերաբար կազմակերպում խմբային և անհատական խորհրդատվություններ՝ համաձայն գործող կանոնակարգի:

Համալսարանի խորհրդատուի գլխավոր խնդիրն է՝ ակտիվորեն մասնակցել ուսանողների շրջանում կազմակերպվող ուսումնադաստիարակչական, մասնագիտական և հասարակական աշխատանքներին, ունենալ ուսանողների հետ տարվող աշխատանքների միջոցառումների պլան, առաջադիմության և հաճախումների գրանցման մատյան:

Խորհրդատուների պարտականություններն են՝

- հետևել ուսանողների ուսումնադաստիարակչական, կուլտուր-կենցաղային և սոցիալական պաշտպանվածության խնդիրների լուծմանը,
- աջակցել և հետևել ուսանողների վարձավճարի մուծման գործընթացին՝ համաձայն կնքված պայմանագրի ժամկետների,
- օժանդակել շնորհալի ուսանողների ինքնագործունեության դրսևորմանը՝ ներգրավելով համապատասխան խմբակներում,
- պարբերաբար իր կատարած աշխատանքների վերաբերյալ հաշվետվություն ներկայացնել ֆակուլտետի խորհրդին:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ

Բուհում սովորելու ընթացքում գիտելիքների և մասնագիտական հմտությունների հիմնական մասն ուսանողները ձեռք են բերում ինքնուրույն աշխատանքի շնորհիվ: Բուհական ուսուցումն իրականացվում է դասախոսության, ինքնուրույն աշխատանքի, գործնական և լաբորատոր պարապմունքների միջոցով:

Ինքնուրույն և գործնական պարապմունքները օգնում են ուսանողին ամրապնդելու և համակարգելու ստացված գիտելիքները, ընդլայնելու աշխարհայացքն ու զարգացնելու մասնագիտական հետագա գործունեության համար անհրաժեշտ որակները: Անհրաժեշտ է ինքնուրույն աշխատանքը սկսել կիսամյակի առաջին իսկ օրերից, որպեսզի ձևավորվի որոշակի կարգ և աշխատանքային հավասարաչափ ռիթմ: Աշխատանքը հստակորեն կանոնակարգելու համար հարկ է գործադրել ջանքեր և զարգացնել կամային հատկանիշներ, իսկ այդ ամենի արդյունքում ամենօրյա աշխատանքը կդառնա թե՛ սովորություն, թե՛ պահանջ:

ԼՍԱՐԱՆԱՅԻՆ ՊԱՐԱՊՍՈՒՆՔՆԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ

1. ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

Դասախոսությունը որևէ գիտական-տեղեկատվական թեմայի վերաբերյալ դասախոսի կողմից տրամաբանորեն կառուցված, հետևողական ու պարզ խոսքի շարադրանքն է, որի նպատակն է ուսանողին տալ պարզ, հասկանալի և ընկալելի

գիտելիքներ: Ըստ էության՝ դասախոսությունը ուսանողի համար գիտական գործունեություն ծավալելու մի ճանապարհ է, որը նա կարող է միայն անցնել գիտական գրականության ընթերցման, ուսումնասիրման և ինքնուրույն կատարած աշխատանքների շնորհիվ:

Ուսումնական պլանով նախատեսված դասավանդվող առարկաների միջև չկան առավել կամ պակաս կարևոր առարկաներ: Բոլորն էլ անհրաժեշտ են, քանի որ յուրաքանչյուր առարկա կարևոր է մասնագիտական գիտելիքների հարստացման և աշխարհայացքի զարգացման համար:

Շփումը դասախոսի և լսարանի միջև այն կարևորագույն գործոններից է, որոնցից կախված է դասախոսության որակը: Դասախոսության համար բավարար չէ միայն դասախոսի գերազանց պատրաստվածությունը: Դասախոսությունը պետք է անցկացվի դասախոսի և ուսանողի համատեղ ջանքերով: Այսինքն՝ ուսանողը նույնպես պետք է լինի դասախոսության ակտիվ մասնակից: Դասախոսության ընթացքում նյութի իմաստավորման գործընթացն աշխատանքի պարտադիր բաղադրիչն է: Միավրում է նա, ով կարծում է, թե կարևորը գրելն է, իսկ հասկանալը կարելի է հետո: Այնինչ, դասախոսությունը ոչ թե թելադրություն է, այլ նոր նյութի ընկալում և տեղեկատվության յուրովի իմաստավորում:

Նյութի առավել ծավալուն և դժվար մասերը, որոնց ընկալման համար դասախոսության ընթացքում ժամանակը չի բավարարում, պետք է նշել, որպեսզի հետագայում դասախոսի հետ դրանք կրկին քննարկվեն: Պետք չէ ամաչել հարցեր տալուց, քանի որ հարցերը վկայում են նյութն առավել լավ յուրացնելու ձգտման մասին: Յուրաքանչյուր դասախոսությունից առաջ անհրաժեշտ է կարդալ նախորդ դասախոսության նյութը, քանի որ պատրաստված ուսանողը հեշտությամբ է ընկալում թեմայի շարունակությունը և նոր հասկացությունները: Ինչ խոսք, կիսամյակի ընթացքում կրկնվող նյութն ավելի դյուրին է յուրացվում, ինչն էլ, բնականաբար, օգնում է քննություններին առավել պատրաստված ներկայանալուն:

Հուշում.

- Դասախոսությունից առաջ անհրաժեշտ է կարդալ գրառումները և վերհիշել նախորդ դասախոսությունը:
- Ուղղել սխալները, բացել կրճատումները և լրացնել բաց թողնված տեղերը:
- Դասախոսության գրառումները համեմատել ձեռնարկի համապատասխան թեմայի հետ՝ կատարելով անհրաժեշտ լրացումներ և շտկումներ:

- Գրառումների մեջ ընդգծել կարևոր հատվածները:

2. ՄԵՄԻՆԱՐ

Մեմինարը խմբային գործնական պարապմունքների հիմնական տեսակներից է, որի ընթացքում ուսանողը սովորում է ինքնուրույն, բանավոր պարզ, հասկանալի և համառոտ շարադրել նյութը, պաշտպանել իր տեսակետը և եզրահանգումները: Մեմինարի կարևորագույն բաղադրիչներից է ուսանողի ելույթը համակուրսեցիների առջև: Մեմինար պարապմունքների ժամանակ շատ կարևոր է սեփական մտքերի լիարժեք շարադրումը:

Հարկ է նշել, որ ուսանողների մեծ մասը լավ չի տիրապետում բանավոր խոսքին, ուստի խոսելու ընթացքում անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել ոչ միայն լեզվի բառապաշարին և քերականական կառույցներին, այլև ճարտասանության և հռետորական արվեստին:

Հուշում.

Եթե Դուք զգում եք, որ լավ չեք տիրապետում բանավոր խոսքին, ապա կազմե՛ք շնորհանդես: Հիշե՛ք միայն պլանը, այլ ոչ թե համառոտ պատասխանները, քանի որ այդ դեպքում Դուք մեխանիկորեն կարդալու եք այն:

- Աշխատե՛ք պատասխանել՝ հետևելով պլանի կետերին:
- Աշխատե՛ք չհուզվել, քանի որ Դուք գտնվում եք Ձեր ընկերների շրջապատում, իսկ նրանք բարյացակամ են տրամադրված Ձեր հանդեպ:
- Աշխատե՛ք հստակ կառուցել Ձեր խոսքը:
- Աշխատե՛ք տվյալ հարցի վերաբերյալ նախօրոք բարձրաձայն շարադրել Ձեր մտքերը:
- Հաղթահարեք լսարանի առջև ելույթ ունենալու բարդույթը, համարձակ մասնակցե՛ք բանավեճերին և սխալվելու դեպքում էլ երբեք մի՛ հուսահատվեք:

3. ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔՆԵՐ

Գործնական են կոչվում այն պարապմունքները, որոնք անց են կացվում դասախոսի ղեկավարությամբ և ուղղված են տեսական գիտելիքների խորացմանը և աշխատանքային որոշակի մեթոդների յուրացմանը: Գործնական պարապմունքների ժամանակ ուսանողը ձեռք է բերում որոշակի հմտություններ:

Մի՛ փորձեք գտնել պատրաստի պատասխաններ և դրանք ներկայացնել՝ որպես Ձեր կողմից կատարված աշխատանք: Ավելի ճիշտ և օգտակար է տվյալ թեմայի

վերաբերյալ խորապես ուսումնասիրել տեսական նյութը և ինքնուրույն լուծում տալ առաջադրված խնդիրներին:

Նշենք, որ առաջադրված խնդիրների յուրօրինակ լուծումները նպաստում են մտավոր կարողությունների զարգացմանը:

4. ԽՈՐՀՐԴԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

Խորհրդատվության ժամանակ ուսանողները պարզաբանում են անհասկանալի հարցերը, դասախոսության բովանդակության կամ մեթոդիկայի հետ կապված խնդիրները, ինչպես նաև «լրացնում» են բաց թողած դասախոսությունները: Խորհրդատվությունը Համալսարանում կազմակերպվում է արտալսարանային, սովորաբար նշանակվում է քննությունից առաջ, և ուսանողները դասախոսի հետ պարզաբանում են քննական հարցերին առնչվող խնդիրները: Խորհրդատվության ներկայանալը պարտադիր չէ, սակայն չկան այնպիսի թեմաներ, որոնք լրացուցիչ պարզաբանումների կարիք չունեն: Իրականում, խորհրդատվության ժամանակ ուսանողների և դասախոսի միջև՝ հանգիստ մթնոլորտում, տեղի է ունենում հաղորդակցում, որը նպաստում է նյութի ավելի լավ յուրացմանը:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԱՐՏԱԴՐԱԿԱՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱ

Ուսումնական գործընթացի կարևորագույն մասն է կազմում ուսումնաարտադրական պրակտիկան, որն ուսանողները, ըստ իրենց մասնագիտական կողմնորոշման, անց են կացնում համապատասխան կլինիկաներում: Պրակտիկայի բովանդակությունն ու տևողությունը սահմանվում են Համալսարանի ուսումնական պլաններով: Պրակտիկայի կազմակերպումն ուղղված է ուսանողների մասնագիտական գործունեության տիրապետմանը, որակավորման անընդհատ և հետևողական բարձրացմանը:

Համալսարանում գործում են պրակտիկայի հետևյալ տեսակները.

«Բուժական գործ» մասնագիտություն՝

- Բուժքրոջ օգնական
- Մանիպուլյացիոն բուժքրոջ օգնական,
- Բժշկի օգնական /թերապիա/
- Բժշկի օգնական /վիրաբուժություն/,
- Բժշկի օգնական /մանկաբարձություն և գինեկոլոգիա/,
- Շտապ օգնության բժշկի օգնական

«Ստոմատոլոգիա» մասնագիտություն՝

- Բուժքրոջ օգնական,
- Բժիշկ-ստոմատոլոգի /թերապևտ/ օգնական,
- Բժիշկ-ստոմատոլոգի /վիրաբույժ/ օգնական,

- Բժիշկ-ստոմատոլոգի /օրթոպեդ/ օգնական,
- Մանկական բժիշկ ստոմատոլոգի օգնական

Պետք է ամենայն պատասխանատվությամբ վերաբերվել պրակտիկային, քանի որ դրա ընթացքում ձեռք բերած գործնական հմտություններն անհրաժեշտ են որակյալ մասնագիտացում ստանալու համար: Ուսումնական պլանով նախատեսված պրակտիկային հատկացված կրեդիտները շնորհվում են միայն այն դեպքում, երբ ուսանողը կատարել է նվազագույն պահանջները և հաղթահարել է անցումային նվազագույն շեմը: Պրակտիկան միակ դասընթացն է, որը վերահանձման ենթակա չէ:

ՔՆՆԱՇՐՉԱՆԻ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Համաձայն գործող կանոնակարգի՝ բուհում յուրաքանչյուր առարկայական դասընթաց ավարտվում է պարտադիր գնահատմամբ՝ քննություն կամ ստուգարք, որոնց անցկացման ընթացքում բացահայտվում է ուսանողի կողմից գիտելիքի յուրացման աստիճանը:

Քննական և ստուգարքային փուլերը հեշտությամբ հաղթահարելու համար անհրաժեշտ է կատարել ընթացիկ բոլոր առաջադրանքները:

Կիսամյակի ընթացքում կատարված հանձնարարությունների համար ստացված միավորների շնորհիվ կարելի է ստուգարքի կամ քննության ժամանակ մեխանիկորեն հանձնել այն:

Սովորաբար հնարավոր չէ քննությանը նախորդող օրերին լիարժեք յուրացնել քննական նյութը: Քննությունը կամ ստուգարքը հաջողությամբ հանձնելու համար անհրաժեշտ է նաև պատրաստվել ընթացիկ գործնականներին:

Հուշում.

- Եթե վերցրել եք այնպիսի տոմս, որի հարցերին պատասխանելը որոշակի դժվարություններ է պարունակում, մի՛ շտապեք փոխել տոմսը, (քանզի փոխելով տոմսը դուք կորցնում եք միավոր). նախ՝ փորձե՛ք հիշել այն, ինչ գիտեք այդ տոմսի հարցերի վերաբերյալ:
- Պատասխանե՛ք միայն բուն հարցին: Մի՛ փորձեք ցույց տալ Ձեր տեղեկացվածության աստիճանը՝ խոսելով այլ ոլորտներին առնչվող թեմաներից, քանի որ կարող է այնպիսի տպավորություն ստեղծվել, թե տվյալ հարցին լավ չեք պատրաստված: Դրանով կարող եք դասախոսին դրդել, որ Ձեզ մի շարք լրացուցիչ հարցեր տա, ինչը կարող է և Ձեր օգտին չլինել:
- Մի՛ փորձեք խոսքի տեմպի արագացման միջոցով պատմել ավելին: Սակայն պետք չէ նաև շատ դանդաղ խոսել:
- Ուշադրություն դարձրե՛ք դասախոսի բոլոր հարցերին և դիտողություններին, քանի որ դասախոսը գիտակցաբար կամ ոչ գիտակցաբար կարող է հուշել հարցի վերաբերյալ իր տեսակետը, ինչն էլ կարող եք պատասխանելու ընթացքում օգտագործել:
- Մի՛ վախեցեք լրացուցիչ հարցերից, քանի որ դրանք դասախոսը հաճախ օգտագործում է որպես Ձեզ օգնելու միջոց:

ԿՐԵՂԻՏԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Բարձրագույն կրթության եվրոպական միասնական տարածքի ստեղծման նպատակով՝ 1999 թվականի հունիսի 19-ին 29 եվրոպական երկրների կողմից ընդունվեց Բոլոնիայի հռչակագիրը, որով և հիմք դրվեց Բոլոնիայի գործընթացին:

Բոլոնիայի գործընթացի ուղղություններն են.

- կրթական աստիճանների ճանաչումը (ոչուրընթեռնելի և համադրելի աստիճանների համակարգի ընդունում),
- բարձրագույն կրթության երեք աստիճանների (բակալավրիատ, մագիստրատուրա և դոկտորանտուրա) ընդունումը,
- կրեդիտների համակարգի հիմնումը,
- ուսանողների, գիտամանկավարժական և վարչական կազմի շարժունության ապահովումը,
- մասնագետների պատրաստման որակի ապահովման ասպարեզում եվրոպական չափանիշների ընդունումը,
- բարձրագույն կրթության Եվրոպական չափայնության խթանումը,
- հարատև կրթության կարևորումը,
- բուհերի և ուսանողների ներգրավումը,
- Եվրոպական բարձրագույն կրթության գրավչության խթանումը,
- Եվրոպական բարձրագույն կրթության տարածքի և Եվրոպական հետազոտական տարածքի (ԵՀՏ) համահյուսումը:

Հայաստանը, միանալով Բոլոնիայի գործընթացին, որոշակի քայլեր է իրականացրել՝ Եվրոպական բարձրագույն կրթության միասնական տարածքին ինտեգրվելու համար: ԱԲՀ-ում 2010–2011 ուսումնական տարվանից ներդրվել է կրեդիտների կուտակման և փոխանցման եվրոպական համակարգը (*ECTS*), բոլոր մասնագիտությունների ուսումնական պլանները կազմվել են կրեդիտային համակարգի հենքով:

*Ամբողջ տեղեկատվությունը տես
«ԿՐԵՂԻՏԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՎ ՈՒՍՈՒՄՆԱԸՈՒԹՅԱՆ ՈՒՂԵՑՈՒՅՑ»-ում:*

**ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ՉԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ ՍՏՈՒԳՄԱՆ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳ**

ԱԲՀ-ում գործում է ուսանողների գնահատման բազմագործոն համակարգ, որի կիրառման հիմնական նպատակներն են՝

- ուսումնական կիսամյակի ընթացքում ուսանողների գիտելիքների պարբերաբար ստուգման և գնահատման միջոցով կազմակերպել ուսումնառության համաչափ աշխատանքային գործընթաց, խթանել ուսանողների առաջադիմությունը, ուսումնառության գործընթացում ապահովել մրցակցություն, խրախուսել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը, բարելավել դասահաճախումները:
- Ընթացիկ ստուգումների իրականացման օգնությամբ գնահատման արդյունքները դասախոսների և ուսանողների կողմից օգտագործել որպես հետադարձ կապ՝ դասավանդման և ուսումնառության շարունակական բարելավման և կատարողականի բարձրացման նպատակով, բարելավել դասընթացի արդյունարար գնահատման հիմնավորվածությունն ու արժանահավատությունը՝ գիտելիքների գնահատման գործընթացում հաշվի առնելով ուսումնառության տարբեր բաղադրիչները:

1. Ուսանողների գնահատումը ներառում է հետևյալ բաղադրիչները՝

- դասընթացին ուսանողի մասնակցություն՝ դասահաճախումների հաշվառման օգնությամբ,
- դասընթացի /ուսումնական մոդուլի/ ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված անհատական առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ և միջանկյալ ստուգումներ կիսամյակի ընթացքում:
- Ուսումնական մոդուլի ամփոփիչ գնահատում քննաշրջանում:
- Ինքնուրույն անհատական աշխատանքների գնահատում /ռեֆերատ, շնորհանդեսի պատրաստում և ներկայացում, էլոյթներ ուսանողական գիտաժողովում՝ տվյալ դասընթացի ծրագրի շրջանակներում/:

Աղյուսակ 1

Գնահատման ձևավորման բաղադրիչներ

	ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐ	ՄԻԱՎՈՐ
1.	Հաճախումներ	20 միավոր
2.	Գիտելիքների յուրացման, կարողությունների և հմտությունների գնահատում	70 միավոր
3.	Ինքնուրույն անհատական աշխատանք	10 միավոր
	Ընդամենը	100 միավոր

2. Գնահատման մեթոդաբանությունը

Կրթական մոդուլի ուսուցման տևողությունը 1 կիսամյակ է՝ դրանով սահմանված կրթական արդյունքների պարտադիր գնահատմամբ /ստուգարք կամ քննություն/:

Ուսանողների գիտելիքները գնահատվում են ընթացիկ, միջանկյալ ստուգումների, ամփոփիչ քննությունների միջոցով, որոնք կարող են անցկացվել բանավոր կամ գրավոր (այդ թվում՝ թեստային տարբերակ կամ գրավոր շարադրում), գրավոր-բանավոր ձևերի համակցությամբ, գործնական հմտությունների, կարողությունների ստուգմամբ՝ էլնելով դասընթացի առանձնահատկություններից:

- Քննական դասընթացից /ուսումնական մոդուլից/ ուսանողի ստացած արդյունարար /կիսամյակային/ միավորը ձևավորվում է կիսամյակի ընթացքում:

3. Ուսանողների գիտելիքների անհատական գնահատման չափորոշիչներ

«Գերազանց» /A+, A/՝ ուսանողն ազատ տիրապետում է նյութին, հստակ և սպառիչ պատասխանում է հարցերին, հեշտությամբ համադրում է ուսումնական նյութի տարբեր բաղկացուցիչները, հաջողությամբ կատարել է ուսումնական ծրագրով նախատեսված բոլոր առաջադրանքները, ուսանողի մոտ ձևավորված են գործնական աշխատանքի գերազանց հմտություններ:

«Լավ» /B+, B/՝ տեսական պատրաստվածության մակարդակը բավականին բարձր է, ուսանողը ուսումնական նյութի զգալի մասին տիրապետում է դասագրքերի կամ դասախոսությունների մակարդակով, սակայն վերլուծական ունակությունները բավարար չեն ուսումնական նյութը գերազանց յուրացնելու համար:

«Բավարար» /C+, C/՝ թեև ուսանողը յուրացրել է ներկայացված նյութի զգալի մասը, սակայն ուսանողը չի կարողանում հստակ, ամբողջական պատասխանել դասախոսի հարցերին, ուսանողի գիտելիքները համապատասխանում են տվյալ դասընթացի ուսումնական ծրագրի նվազագույն պահանջներին:

«Անբավարար» /D/՝ ուսանողը չի յուրացրել հիմնական նյութը, ուսանողի գիտելիքները չեն համապատասխանում տվյալ դասընթացի ուսումնական ծրագրի նվազագույն պահանջներին:

«Ստուգված» /S/՝ ուսանողն ունի տվյալ դասընթացից որոշակի գիտելիքներ, որոնք դասախոսը բավարար է համարում ուսումնառության տվյալ մակարդակի համար, ուսանողը ապահովում է տվյալ դասընթացի ուսումնական ծրագրով նախատեսված նվազագույն պահանջները: Ուսանողը վաստակում է տվյալ դասընթացի համար սահմանված ակադեմիական կրեդիտները:

«Չստուգված» /U/՝ ուսանողի գիտելիքները չեն համապատասխանում տվյալ դասընթացի ուսումնական ծրագրի նվազագույն պահանջներին: Այդ դեպքում ուսանողը չի ստանում տվյալ դասընթացի համար նախատեսված ակադեմիական կրեդիտները:

4. Գնահատման սանդղակը և նշագրումը

Ուսանողի ուսումնառության արդյունքների գնահատման համար կիրառվում է գնահատականների 100 միավորանոց սանդղակը, որը ներկայացված է ստորև.

Գնահատական	Գնահատման միավորը	Գնահատման տառային նիշը
«Գերազանց»	96-100	A+
	90-95	A
«Լավ»	80-89	B+
	70-79	B
«Բավարար»	60-69	C+
	51-59	C
«Անբավարար»	50 և ցածր	D
«Ստուգված»	≥51	S
«Չստուգված»	< 51	U

1. Ուսանողի ստուգարքային գրքույկում և դասընթացի քննական ամփոփագրում գնահատման արդյունարար միավորի հետ մեկտեղ նշվում է նաև համապատասխան գնահատման տառային նիշը (օրինակ՝ 51, C):

2. Դասընթացները, որոնք ավարտվում են ստուգարքով, գնահատվում են 0–100 միավոր և նշվում է համապատասխան տառային նիշը (օրինակ՝ S ստուգված կամ U չստուգված):

ԳՆԱՀԱՏԱԿԱՆԻ ԲՈՂՈՔԱՐԿՈՒՄ

Համալսարանում իրականացվող կրթական ծրագրերում յուրաքանչյուր դասընթաց կազմակերպվում է միջանկյալ և հանրագումարային ամփոփիչ ստուգմամբ: Բոլոր դասընթացներն ավարտվում են պարտադիր գնահատմամբ: Ուսանողի կողմից միջանկյալ ստուգումների, ամփոփիչ քննությունների և ամփոփիչ ատեստավորման գնահատականը ենթակա է բողոքարկման, եթե ուսանողը համաձայն չէ գնահատականի հետ և ունի հիմնավոր ու բավարար հիմքեր բողոքարկման համար:

Բողոքարկման ընթացակարգը հետևյալն է՝

Բողոքարկման դեպքում ուսանողը դիմում է ներկայացնում դեկանին:

- **Միջանկյալ ստուգման, բանավոր քննության** դեպքում դիմումը լրացվում է անմիջապես տվյալ ուսանողի քննությունից հետո՝ առանց քննասենյակից դուրս գալու, դեկանը կազմում է հանձնաժողով և դեկանատի ներկայացուցչի, ամբիոնի վարիչի հետ կատարվում է բողոքարկումը:

Ուսանողի գնահատումը կարող է բարձրացվել, եթե նա հիմնավորում է և ապացուցում, որ հարցին տվել է սպառիչ պատասխան, կամ ցուցաբերվել է իր նկատմամբ սուբյեկտիվ մոտեցում, հակառակ դեպքում գնահատականը մնում է անփոփոխ:

- **Գրավոր կամ թեստային ստուգման** դեպքում բողոքարկումը կատարվում է երկու աշխատանքային օրվա ընթացքում՝ բողոքարկման դիմումին կցելով ուսանողի գրավոր աշխատանքը:
  - ✓ Գնահատականը կարող է բարձրացվել, եթե բացահայտվում է ստուգման սխալ, հակառակ դեպքում գնահատականը մնում է անփոփոխ:
  - ✓ Բողոքարկման արդյունքում վերջնական գնահատականը հաստատվում է բողոքարկման հանձնաժողովի անդամների կողմից և ամրագրվում է տեղեկագրում:
  - ✓ Բողոքարկման արդյունքում փոփոխված գնահատականը ենթակա չի կրկնակի բողոքարկման:

Ամբողջ տեղեկատվությունը տես
«ԱՎԱՆԴԱԿԱՆ ԲԺՇԿՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ»
«ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ ՍՏՈՒԳՄԱՆ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ»
կարգում:

**ԱՎԱՆԴԱԿԱՆ ԲԺՇԿՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ԽՐԱԽՈՒՄՄԱՆ ԿԱՐԳ
1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ**

- 1.1. Սույնով սահմանվում է **Ավանդական բժշկության համալսարանի** (այսուհետ՝ Համալսարան) ուսանողներին հավելյալ օժանդակության և խրախուսման գործընթացի կազմակերպման կարգը:
- 1.2. Համալսարանի ուսանողներին խրախուսման գործընթացը իրականացվում է «ՀՀ կրթության մասին», «Բարձրագույն և հետբուհական մասնագիտական կրթության մասին» օրենքների, ԱԲՀ-ի կանոնադրության, ներքին կարգապահական կանոնների և Ուսանողական խորհրդի կանոնադրության պահանջներին համապատասխան:
- 1.3. Ուսանողների խրախուսման գործընթացը կազմակերպվում է Ուսանողական խորհրդի և դեկանատի կողմից:
- 1.4. Սույն կարգը սահմանում է ուսանողների խրախուսման ողջ գործընթացը, նրա կարգավորման ենթակա խնդիրները:

**2. ՀԱՎԵԼՅԱԼ ՕԺԱՆԴԱԿՄԱՆ ԵՎ ԽՐԱԽՈՒՄՄԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄՆ ՈՒ
ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ**

- 2.1. Ուսանողական խորհրդի հիմնական գործառույթներից է ուսանողներին օժանդակումը և ուղղորդումը:
- 2.2. Վարչական անձնակազմի կողմից ուսանողների օժանդակումը և ուղղորդումը վերաբերում է կրթական գործընթացին և ուսանողական կյանքին, մասնավորապես՝
  - սոցիալական օժանդակում,
  - նյութական օժանդակում,
  - կեցությանը ապահովումը,
  - ուսումնական գործընթացներում խորհրդատվության տրամադրում և այլն:
- 2.3. Որոշումներ կայացնելու ժամանակ հաշվի է առնվում հետևյալ չափորոշիչները՝
  - մասնակցել է ուսանողական տարբեր հասարակական միջոցառումներին,
  - ցուցաբերում է բարձր ուսման առաջադիմություն,
  - ընդգրկված է կրթական ծրագրերի մշակմանն ու իրականացմանը,

- մասնակցել է ամբիոնային ուսումնական գործընթացների բարելավմանը,
- ակտիվ մասնակցում է Համալսարանում կազմակերպվող գիտագործնական և հետազոտական աշխատանքներին,
- նախաձեռնում և մասնակցում է Համալսարանի հասարակական կյանքին և կազմակերպչական գործունեությանը:

3. ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ԽՐԱԽՈՒՍՄԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ՄԵԽԱՆԻԶՄՆԵՐԸ

- 3.1. Բոլոր ուսանողներին հնարավորություն է տրվում մասնակցելու համալսարանում կազմակերպվող տարբեր միջոցառումներին:
- 3.2. Հնարավորություն է ընձեռվում ընդգրկվելու կրթական ծրագրերի մշակմանն ու իրականացմանը:
- 3.3. Ուսանողների կողմից իրականացվող ինքնակրթությունն ու գիտահետազոտական գործունեությունը գնահատվում և խրախուսվում է: Այդ նպատակով նրանց տրամադրվում են լաբորատորիաներ, արհեստանոցներ, ֆինանսական միջոցներ և այլ օժանդակ հնարավորություններ:
- 3.4. Համաձայն Համալսարանի ներքին կարգապահական կանոնների պահպանման, պարտականությունների բարեխիղճ և օրինակելի կատարման, անբասիր աշխատանքի և նորամուծությունների և այլ ձեռքբերումների համար կարող է խրախուսվել հետևյալ կարգով՝
  - շնորհակալագրի տրամադրում, կցված անձնական գործերին,
  - միանվագ դրամական կամ հուշանվերներով պարգևատրում,
  - արտոնյալ ուսման վարձաչափի զեղչի տրամադրում:

4. ԵԶՐԱՓՄԱԿԻՉ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

Սույն կարգի ընդունումը և նրանում առաջարկվող փոփոխություններն ու լրացումները կատարվում են Համալսարանի գիտական խորհրդի որոշմամբ:

Կ Ա Ն Ո Ն Ա Կ Ա Ր Գ
«ԱՎԱՆԴԱԿԱՆ ԲԺՇԿՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ»
ԽՈՐՀՐԴԱՏՈՒՆԵՐԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ

1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

1. Համալսարանի խորհրդատուի գլխավոր խնդիրն է՝ ակտիվորեն մասնակցել ուսանողների շրջանում կազմակերպվող ուսումնադաստիարակչական, մասնագիտական և հասարակական աշխատանքներին, ունենալ խմբի հետ տարվող աշխատանքների միջոցառումների պլան, առաջադիմության և հաճախումների գրանցման մատյան:
2. Համալսարանի խորհրդատվական աշխատանքների կազմակերպման ղեկավարը նշանակվում է ռեկտորի հրամանով: Ֆակուլտետների խորհրդատուների ղեկավարները և խորհրդատուները՝ ըստ մասնագիտությունների, նշանակվում են մասնագիտական և տեսական ամբիոնների առաջատար և փորձառու դասախոսներից, որոնց առաջադրում են ղեկանները:
3. Խորհրդատուի գործունեությունը խմբում պետք է նպաստի առողջ մթնոլորտի և համերաշխ կոլեկտիվի ստեղծմանը, ուսանողների շրջանում դաստիարակի հայրենասիրության բարձր զգացում, սեր և հարգանք Համալսարանի, ֆակուլտետի, ամբիոնի և ընտրած մասնագիտության նկատմամբ:
4. Ֆակուլտետների խորհրդատուների ղեկավարների և ըստ մասնագիտությունների խորհրդատուների աշխատանքը հանդիսանում է նրանց աշխատանքային գործունեության բաղկացուցիչ:
5. Խորհրդատուները ամիսը մեկ անգամ պետք է հաշվետու լինեն ֆակուլտետի ղեկանին:

2. ԽՈՐՀՐԴԱՏՈՒՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐՆ ՈՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

2.1. Խորհրդատուն իրավունք ունի.

ա/մասնակցելու կուրսերում և խմբերում կազմակերպվող արտադրական խորհրդակցություններին, մասնագիտական և հասարակական միջոցառումներին,

բ/ ամրապնդել կապը ամբիոնների և խմբի դասավանդող դասախոսների հետ,

գ/ապահովել խմբի ուսանողների կազմակերպված մասնակցությունը քննություններին,

դ/ մասնակցելու խմբերի ավագների ընտրությանը,

ե/ զբաղվել ուսանողների ընթացիկ հաճախումների և առաջադիմության հարցերով,

զ/ ծանոթանալ ուսանողի անձնական գործի հետ,

է/ մասնակցել ուսանողի տրվող խրախուսանքներին և տույժերի քննարկմանը:

2.2. Խորհրդատուների պարտականություններն են.

ա/ հետևել ուսանողների ուսումնադաստիարակչական, կուլտուր-կենցաղային և սոցիալական պաշտպանվածության խնդիրների լուծմանը,

բ/ աջակցել և հետևել խմբի ուսանողների վարձավճարի մուծման գործընթացին՝ համաձայն կնքված պայմանագրի ժամկետների,

գ/ օժանդակել շնորհալի ուսանողների ինքնագործունեության դրսևորմանը՝ ներգրավելով համապատասխան խմբակներում,

դ/ պարբերաբար իր կատարած աշխատանքների վերաբերյալ հաշվետվության ներկայացնել ֆակուլտետի ղեկանին:

**ԱՎԱՆԴԱԿԱՆ ԲԺՇԿՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՐԳԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՑԹՆԵՐ**

- 1.1 Ներքին կարգապահական սույն կանոնները սահմանում են Ավանդական բժշկության համալսարանում /այսուհետ՝ Համալսարան/, քաղաքացիներին աշխատանքի ընդունելու, աշխատողներին այլ աշխատանքի տեղափոխելու, խրախուսելու, կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու, ներառյալ՝ աշխատանքից ազատելու կարգը, խրախուսանքի և կարգապահական տույժի միջոցները, աշխատողների և ուսանողների հիմնական իրավունքները, պարտականությունները, աշխատաժամանակի և հանգստի ռեժիմը, ինչպես նաև աշխատանքի հարաբերություններին առնչվող այլ հարցերը:
- 1.2 Սույն կանոնները տարածվում են ԱԲՀ-ի բոլոր աշխատակիցների և ուսանողների վրա, այդ թվում՝ համատեղությամբ և ժամավճարային հիմունքներով աշխատողների:

ԱՇԽԱՏԱԺԱՄԱՆԱԿ

- 4.1 Աշխատաժամանակն այն ժամանակահատվածն է, որի ընթացքում աշխատողը պարտավոր է կատարել աշխատանքային պայմանագրով նախատեսված աշխատանքը, ինչպես նաև դրան հավասարեցված այլ ժամանակահատվածներ:
- 4.2 Համալսարանում աշխատանքները սկսվում են ժամը 09:00-ին և ավարտվում 17:30-ին:
- 4.3 Համալսարանում ուսումնական գործընթացը կազմակերպվում է շաբաթվա 5 օրերի ընթացքում՝ երկուշաբթիից ուրբաթ: Որոշ դեպքերում պարապմունքների անցկացումը թույլատրվում է ըստ նախօրոք հաստատված դասացուցակի և ժամանակացույցի՝ շաբաթ օրերին՝ ժամը 09:30-ից մինչև 14:00-ն:
- 4.4 Համալսարանում ընդմիջումն իրականացվում է 12:30-ից 13:30-ը: Կախված աշխատանքի բնույթից յուրաքանչյուր ստորաբաժանում կարող է փոխել ընդմիջման ժամը:
- 4.5 Համալսարանի աշխատողների համար սահմանվում է վեցօրյա աշխատանքային շաբաթ՝ 40 ժամ ընդհանուր տևողությամբ:
- 4.6 Համալսարանի գրադարանի, մասնագիտացված կաբինետների աշխատանքները կազմակերպվում են 09:00-ից 17:30-ի սահմաններում:
- 4.7 Ոչ աշխատանքային՝ տոնական և հիշատակի օրերի նախօրյակին աշխատանքային օրվա տևողությունը կրճատվում է մեկ ժամով՝ բացառությամբ պրոֆեսորադասախոսական կազմի և կրճատ աշխատանքայի ժամանակի պայմաններով աշխատողների:
- 4.8 Աշխատաժամանակի կրճատ տևողություն է սահմանվում մինչև 3 տարեկան երեխա խնամող և դաստիարակող մայրերի համար, որը յուրաքանչյուր դեպքում սահմանվում է հրամանով:

4.9 Արտաժամյա աշխատանքներում աշխատողի ներգրավումը թույլատրվում է միայն ՀՀ աշխատանքային օրենսդրությամբ սահմանված դեպքերում և կարգով:

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

7.1. Համալսարանի սովորողն իրավունք ունի՝

- ա) ստանալ մասնագիտական բազմակողմանի զարգացման ժամանակակից մակարդակին համապատասխան գիտելիքներ,
- բ) ըստ նախասիրությունների՝ մասնակցել համալսարանում անցկացվող ուսանողական գիտահետազոտական աշխատանքներին,
- գ) մասնակցել ուսուցման որակը հավաստող գործառույթներին և գնահատել պրոֆեսորադասախոսական կազմի գործունեության արդյունավետությունը,
- դ) անվճար օգտվել համալսարանի գրադարանից, ինտերնետ սրահներից, լաբորատորիաներից, տեղեկատվական պահոցներից, ուսումնական, գիտական, բուժական և այլ ստորաբաժանումների ծառայություններից, մարզական և առողջարանային հենակետերից, մասնակցել գիտահետազոտական աշխատանքներին, գիտաժողովներին, սեմինարներին և երիտասարդական համաժողովներին,
- ե) հիմնական մասնագիտական ուսուցումը համատեղել երկրորդ մասնագիտական ուսուցման հետ և ստանալ երկրորդ որակավորման աստիճան,
- զ) ստեղծել ուսանողական հասարակական կազմակերպություններ, ուսանողական կյանքին առնչվող հարցերի լուծման համար,
- է) կանոնադրությամբ սահմանված կարգով մասնակցել համալսարանի համապատասխան կառավարման մարմինների աշխատանքներին,
- ը) ուսուցման առկա ձևով սովորելու դեպքում տվյալ ուսումնական տարվա ընթացքում ստանալ երկուսից ոչ պակաս արձակուրդ՝ առնվազն 7 շաբաթ ընդհանուր տևողությամբ,
- թ) ստանալ տեղեկատվություն հաշվարկված գնահատականի և հաշվարկի սկզբունքների վերաբերյալ,
- ժ) ծանոթանալ համալսարանի կանոնադրությանը և իր իրավունքներին ու պարտականություններին վերաբերող այլ իրավական և ակադեմիական փաստաթղթերին, կնքել պայմանագիր համալսարանի հետ՝ ուսումնառության պայմանների վերաբերյալ,
  - լիազորված մարմնի կողմից սահմանված կարգով անհրաժեշտության դեպքում ստանալ ակադեմիական արձակուրդ՝ մինչև մեկ տարի ժամկետով (բացառությամբ օրենքով սահմանված դեպքերի),
  - սեփական ցանկությամբ ընդմիջել ուսումը և զորակոչվել բանակ, իսկ զորացրվելուց հետո, մեկ ամսվա ընթացքում, վերականգնել ուսանողական իրավունքները,
  - Ուսումնական պլանները կատարած ուսանողներին շնորհվում է համապատասխան որակավորում և տրվում է պետական նմուշի ավարտական փաստաթուղթ՝ դիպլոմ:

- Ավարտական վկայականում նշվում են ուսումնասիրված դասընթացները, ըստ ամրագրված ակադեմիական կրեդիտների և ակադեմիական առաջադիմության գնահատականների, մասնագիտությունը (մասնագիտացումները): Ուսման մեջ հատուկ հաջողություններ գրանցած ուսանողներին տրվում է գերազանցության դիպլոմ:

7.2. Համալսարանի սովորողը պարտավոր է՝

- ա) պահպանել համալսարանի կանոնադրության դրույթները և ներքին կարգապահական կանոնները,
- բ) բարձր պահել համալսարանի պատիվն ու հեղինակությունը,
- գ) հաճախել դասախոսություններին, մարզական, գործնական, լաբորատոր պարապմունքներին և մասնակցել պրակտիկաներին,
- դ) սահմանված ժամկետում կատարել ուսումնական պլանով նախատեսված ծանրաբեռնվածությունը,

7.3. Ուսանողների ֆինանսական իրավունքները և պարտականությունները և դրանց իրականացման կարգն է՝

- ա) օգտվել ուսման տարեկան վարձի մասամբ կամ լրիվ փոխհատուցման իրավունքից,
- բ) ուսանողի բարձր առաջադիմության և սոցիալական վիճակի արդյունքների հաշվառմամբ, համալսարանի միջոցների հաշվին ուսանողական նպաստի ձևով ուսման վճարի մասնակի փոխհատուցում (գեղջ) տրամադրելու չափանիշներն ու կարգը սահմանվում են համալսարանի կողմից՝ համաձայն ՀՀ գործող օրենսդրության,
- գ) վճարովի ուսումնառության պայմաններում սովորողները պարտավոր են վճարել համալսարանի կողմից սահմանված ուսման վարձը՝ ուսումնառության յուրաքանչյուր կիսամյակի համար: Ուսման վարձը ժամանակին չվճարելու դեպքում ուսանողը կարող է հեռացվել համալսարանից,
- դ) ուսման վարձը կայուն է ուսումնառության ողջ ժամանակահատվածի համար՝ պայմանագրով նախատեսված ուսուցման ձևի՝ ըստ կուրսերի անընդհատ ուսումնառության դեպքում,
- ե) ուսման վարձը ուսանողը պարտավոր է վճարել ըստ կիսամյակների՝ յուրաքանչյուր կիսամյակի առաջին երկու ամսվա ընթացքում,
- զ) կիսամյակում վճարված ուսման վարձը ենթակա չէ վերադարձման, բացառությամբ առողջական վիճակի պատճառով ուսումն ընդհատելու դեպքի: Վերադարձման ենթակա գումարը պետք է համապատասխանի ուսուցում չանցած ժամկետին,
- է) եթե վճարովի հիմունքներով սովորող ուսանողը հեռացվել է ուսման վարձը չմուծելու պատճառով, ապա վերականգնման ժամանակ պետք է վճարի և՛ նախկին պարտքը, և՛ տվյալ կիսամյակի համար նախատեսված ուսման վարձը,
- ը) վճարովի ուսուցմամբ սովորող ուսանողի ավելի վճարած ուսման վարձը, որպես կանխավճար, փոխանցվում է որպես հաջորդ կուրսի ուսման վարձ կամ ենթակա է վերադարձման,

- թ) վճարովի ուսուցմամբ սովորող ուսանողն ուսման վարձը վճարելուց հետո պարտավոր է տեղեկացնել դեկանատ իր վճարումների մասին,
- ժ) զինվորական ծառայության մեկնելու կապակցությամբ և տարկետման պատճառով ուսումնական ընդհատելու և հետագայում սահմանված կարգով ուսանողական իրավունքները վերականգնելու դեպքում ուսման վարձը վճարվում է նախկին պայմանագրով նախատեսված չափով,
- ի) ուսման վարձը մուծվում է կանխիկ՝ համալսարանի դրամարկղ կամ փոխանցման կարգով՝ համալսարանին սպասարկող բանկում բացված հաշվարկային հաշվին:
- 7.4. Ուսանողները պարտավոր են խնամքով վերաբերվել համալսարանի սեփականությանը (գույք, ուսումնական ձեռնարկներ, գրքեր, սարքավորումներ և այլն): Համալսարանի սեփականություն հանդիսացող գույքին պատճառած վնասի համար ուսանողը կրում է նյութական պատասխանատվություն՝ գործող օրենսդրությանը համապատասխան:
- 7.5. Ուսանողներին, առանց համալսարանի ղեկավարության թույլտվության, արգելվում է լաբորատորիաներից և ուսումնական շենքերից դուրս հանել տարբեր սարքավորումներ:
- 7.6. Ուսանողները պետք է լինեն կարգապահ և մաքրասեր ինչպես ուսումնական հաստատությունում, այնպես էլ՝ փողոցներում ու հասարակական վայրերում: Պատշաճ մաքրությունը և կարգուկանոնը համալսարանում, ինքնասպասարկման հիմունքներով՝ սահմանված կանոններին համապատասխան, ապահովում են տեխնիկական աշխատակազմը և ուսանողները:
- 7.7. Այն ուսանողները, ովքեր չեն կատարում ուսումնական պլանները, ցուցաբերում են ակադեմիական անբավարար առաջադիմություն, խախտում են ուսումնական գործընթացի ժամանակացույցը, համալսարանի կանոնադրության դրույթները և ներքին կարգապահական կանոնները, ռեկտորատի որոշմամբ և ռեկտորի կամ նրա կողմից լիազորված անձի հրամանով կարող են ենթարկվել կարգապահական տույժերի՝ ընդհուպ մինչև համալսարանից հեռացվելը (ազատվելը):
- 7.8. Հարգելի պատճառով դասերին չներկայանալու դեպքում ուսանողը պարտավոր է եռօրյա ժամկետում այդ մասին տեղյակ պահել ֆակուլտետի դեկանին, իսկ Համալսարան ներկայանալու առաջին իսկ օրը ներկայացնել հիմնավորող փաստաթղթեր դասերին չմասնակցելու պատճառների մասին:
- 7.9 Ուսանողների նկատմամբ կարող են կիրառվել հետևյալ կարգապահական տույժերը՝
- ա) դիտողություն,
  - բ) նկատողություն,
  - գ) խիստ նկատողություն,
  - դ) համալսարանից հեռացում (ազատում):
- 7.10. Ուսանողն համալսարանից ազատվում/հեռացվում է՝
- ❖ իր դիմումի համաձայն,
  - ❖ այլ բուհ տեղափոխվելու դեպքում,

- ❖ ակադեմիական անբավարար առաջադիմություն ցուցաբերելու պատճառով, կիսամյակի ընթացքում 12-ից ավել կրեդիտ կազմող ակադեմիական պարտք ունենալու դեպքում,
- ❖ համալսարանի կողմից սահմանված ժամկետում ուսման վարձը չվճարելու դեպքում:

Արգելվում է ուսանողներին հեռացնել հիվանդության, արձակուրդների, ակադեմիական արձակուրդի կամ հղիության և ծննդաբերության արձակուրդի ընթացքում:

**ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ԵՎ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ
ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ԽԱԽՏՄԱՆ ԴԵՊՔԵՐՈՒՄ**

- 8.1 Աշխատանքային կարգապահության խախտումը, այսինքն՝ աշխատողի կողմից կամ նրա մեղքով ՀՀ օրենսդրությամբ, Համալսարանի կանոնադրությամբ և ներքին իրավական ակտերով նախատեսված աշխատանքային պարտականությունների չկատարումը կամ ոչ պատշաճ կատարումը առաջ է բերում օրենսդրությամբ սահմանված կարգապահական տույժերի կիրառում:
- 8.2 Աշխատանքային կարգապահության խախտման համար Համալսարանի ռեկտորը կիրառում է կարգապահական հետևյալ տույժերը՝
  - ա/ նկատողություն,
  - բ/ խիստ նկատողություն,
  - գ/աշխատանքային օրենսգրքի 121-րդ և 122-րդ հոդվածների հիմքերով աշխատանքային պայմանագրի լուծում:
 Կիրառված կարգապահական տույժի մասին տեղեկացվում է Համալսարանի կոլեկտիվին:
- 8.3 Մինչև կարգապահական տույժի կիրառումն աշխատողից պետք է պահանջել գրավոր բացատրություն: Բացատրության բացակայությունը պետք է հաստատվի աշխատողի կողմից այն ներկայացնելու հրաժարման համապատասխան ակտով:
- 8.4 Կարգապահական տույժը կիրառվում է անմիջապես խախտումը հայտնաբերելուց հետո չհաշված աշխատողի հիվանդության կամ արձակուրդի մեջ գտնվելու ժամանակահատվածը: Կարգապահական տույժը չի կարող կիրառվել, եթե խախտումը կատարելու օրվանից անցել է 3 ամիս: Եթե խախտումը հայտնաբերվում է ֆինանսատնտեսական գործունեության, գումարային կամ այլ արժեքների ստուգման /գույքագրման/ ընթացքում, ապա կարգապահական տույժը կարող է կիրառվել, եթե խախտումը կատարվելու օրվանից անցել է ոչ ավելի, քան 1 տարի:
- 8.5 Աշխատանքային կարգապահության յուրաքանչյուր խախտման համար կարող է նշանակվել միայն մեկ կարգապահական տույժ:
- 8.6 Եթե կարգապահական տույժի ենթարկվելու օրվանից հետո՝ մեկ տարվա ընթացքում, աշխատողը չի ենթարկվել նոր կարգապահական տույժի, ապա այն համարվում է մարված:
- 8.7 Այն ուսանողները, ովքեր ցուցաբերում են ակադեմիական անբավարար առաջադիմություն, խախտում են ՀՀ օրենսդրության, ԱԲՀ-ի կանոնադրության,

Համալսարանի ներքին իրավական ակտերի պահանջները, Համալսարանի ներքին կարգապահական կանոնները, ռեկտորի հրամանով կարող են ենթարկվել կարգապահական տույժերի՝ ընդհուպ մինչև Համալսարանից հեռացվելը:

- 8.8 Ուսանողի կողմից ՀՀ օրենսդրությամբ, Համալսարանի կանոնադրությամբ նախատեսված պարտականությունների, ներքին կարգապահական կանոնների խախտման դեպքում նրա նկատմամբ կիրառելի են հետևյալ կարգապահական տույժերը՝ նկատողություն, խիստ նկատողություն, հեռացում համալսարանից:
Կիրառված կարգապահական տույժի մասին տեղեկացվում է Համալսարանի կոլեկտիվին:
- 8.9 Մինչև կարգապահական տույժի կիրառումը ուսանողից պետք է պահանջել գրավոր բացատրություն: Բացատրության բացակայությունը պետք է հաստատվի սովորողի կողմից այն ներկայացնելու հրաժարման համապատասխան ակտով:
- 8.10 Կարգապահական տույժը կարող կիրառվել արարքի բացահայտումից ոչ ուշ, քան մեկ ամսվա ընթացքում՝ չհաշված ուսանողի հիվանդության կամ արձակուրդի մեջ գտնվելու ժամանակահատվածը:
- 8.11 Եթե կարգապահական տույժի ենթարկվելու օրվանից հետո՝ մեկ տարվա ընթացքում, ուսանողը չի ենթարկվել կարգապահական տույժի, ապա դա համարվում է մարված:
- 8.12 Ուսանողը կարող է հեռացվել /ազատվել/ Համալսարանից ՀՀ օրենսդրությամբ, Համալսարանի կանոնադրությամբ և կանոնակարգերով նախատեսված դեպքերում:
- 8.13 Չի թույլատրվում ուսանողին հեռացնել հիվանդության, արձակուրդների, ակադեմիական արձակուրդի կամ հղիության և ծննդաբերության արձակուրդի ընթացքում:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

- 9.1 Ուսումնական տարին սկսվում է սեպտեմբերի 1-ին, բաղկացած է երկու կիսամյակներից և ավարտվում է՝ համաձայն ուսումնական պլանի:
- 9.2 Համալսարանում սահմանվում են ուսումնական պարապմունքների հետևյալ տեսակները՝ դասախոսություն, գործնական, սեմինար ու լաբորատոր պարապմունքներ, արտադրական պրակտիկա, ստուգողական աշխատանքներ:
- 9.3 Դասացուցակը հաստատվում է ուսումնական աշխատանքների գծով պրոռեկտորի կողմից և դասերն սկսվելուց առնվազն 7 օր առաջ փակցվում է հաստատված տեղում:
- 9.4 Լսարանային բոլոր տեսակի պարապմունքները 80 րոպե են: Որպես կանոն մեկ պարապմունքը միավորում է 2 ակադեմիական ժամ: Պարապմունքների միջև դասամիջոցը 5-20 րոպե է:

- 9.5 Ուսումնական պարապմունքների բնակոնոն ընթացքը չխաթարելու համար պարապմունքները սկսվելուց հետո ուսումնական մասնաշենքում պետք է լինեն լռություն և կարգապահություն: Չի թույլատրվում ընդհատել պարապմունքները, դրանց անցկացման ժամանակ մտնել լսարան և դուրս գալ լսարանից:
- 9.6 Ուսումնական պարապմունքների սկիզբը և ավարտը հաստատվում է ռեկտորի կողմից՝ ժամը 09:30-15:30-ի սահմաններում:

Ամբողջ տեղեկատվությունը տես
«ԱՎԱՆԴԱԿԱՆ ԲԺՇԿՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ»
«ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՐԳԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԵՐ»

ԿԱՆՈՆԱԿԱՐԳ
ԱՎԱՆԴԱԿԱՆ ԲԺՇԿՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԱԿԱԴԵՄԻԱԿԱՆ ԱԶՆՎՈՒԹՅԱՆ

1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՑԹՆԵՐ

- 1.1. Սույն կանոնակարգը սահմանում է **Ավանդական բժշկության համալսարանի** (այսուհետ՝ Համալսարան կամ ԱԲՀ) ակադեմիական ազնվության դրույթները, սկզբունքներն ու չափանիշները, ակադեմիական անազնվության դրսևորումները և դրանց կանխարգելման միջոցները, պրոֆեսորադասախոսական անձնակազմի, ուսանողների և նրանց ծնողների դերն ակադեմիական ազնվության ապահովման գործում:
- 1.2. Սույն Կանոնակարգն ընդունվել է Համալսարանի կողմից ակադեմիական ազնվությունը խթանելու նպատակով: Այն մշակված է Մտավոր սեփականության համաշխարհային կազմակերպության հիմնադրման մասին կոնվեցիայի 2-րդ հոդվածի (14.07.1967թ.), Մտավոր սեփականության բնագավառում իրավախախտումները կանխելու նպատակով համագործակցության մասին համաձայնագրի (20.07.1999թ.), ՀՀ Սահմանադրության, Հեղինակային իրավունքի և հարակից իրավունքների մասին օրենքի (15.06.2006), Տեղեկատվության ազատության մասին օրենքի (23.09.2003), ԱԲՀ-ի կանոնադրության և ներքին կարգապահական կանոնների հիման վրա:
- 1.3. Համալսարանի ուսանողները, պրոֆեսորադասախոսական, օժանդակ և վարչական կազմը, ինչպես նաև արտաքին շահակիցները պետք է տեղեկացված լինեն սույն Կանոնակարգին, որն զետեղված պետք է լինի Համալսարանի www.utm.am ինտերնետային կայքում:

2. ԱԿԱԴԵՄԻԱԿԱՆ ԱԶՆՎՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՆԱԶՆՎՈՒԹՅՈՒՆ

- 2.1. **«Ակադեմիական աշխատանք»** նշանակում է ցանկացած գործողություն, որը կատարվել է Համալսարանի կրթական ծրագրերի և դասընթացների հետ կապված: Ակադեմիական աշխատանքը ընդգրկում է (սակայն չի սահմանափակվում) ատենախոսություններ, քննություններ, ավարտական աշխատանքներ կամ թեզեր, ստուգարքներ, հաշվետվություններ, ինքնուրույն, անհատական, լաբորատոր աշխատանքներ և գիտական փորձեր, որոնք կատարվում են Համալսարանի տարբեր ուսուցման ձևերով իրականացվող կրթական ծրագրերի շրջանակներում: Այն կարող է լինել գրավոր, բանավոր կամ էլեկտրոնային:
- 2.2. **Ակադեմիական ազնվություն** նշանակում է կատարել բոլոր ակադեմիական աշխատանքներն առանց շահագրգռվածության, գրագողության, խաբեության, կեղծիքի, ստելու, խարդախության, գողության կամ այլ անձանցից արգելված օգնություն ստանալու և չօգտվել տեղեկատվության ցանկացած արգելված աղբյուրից:

2.3. Ակադեմիական ազնվություն է համարվում՝

2.3.1. քննական աշխատանքների անցկացման ընթացքում ազնիվ և պատշաճ պահվածքը,

2.3.2. գիտական և գիտահետազոտական աշխատանքներում մտքերի, գաղափարների իրական հեղինակներին նշելը,

2.3.3. իրական հետազոտական արդյունքներով հիմնավորված աշխատանքի ստեղծումը,

2.3.4. մտավոր սեփականության բոլոր տեսակների պաշտպանումը:

2.4. **Ակադեմիական ազնվությունը նպատակատուղոված է.**

- կրթության որակի և դասավանդման արդյունավետության բարձրացմանը,
- ազնվության և անաչառության մթնոլորտ ստեղծելուն,
- բացառելու ցանկացած անազնիվ վարքագիծ՝ խթանելով սովորողների նկարագրի դրական որակների զարգացումը,
- ձևավորելու սկզբունքային, մտածող, հետազոտող, բանիմաց և լայնախոհ անհատներ, որոնք կարողանում են համարձակ արտահայտել իրենց մտքերը և հարգանքով են վերաբերվում այլ մարդկանց և նրանց ստեղծած արժեքների հանդեպ,
- ակադեմիական անազնվության դրսևորումների կանխարգելմանը և դրանց հետ կապված խնդիրների կանոնակարգմանը:

2.5. Ակադեմիական ազնվությունն անհրաժեշտ է Համալսարանի առաքելության և ռազմավարական նպատակների արդյունավետ իրականացման, ազնիվ և փոխադարձ վստահության մթնոլորտի ապահովման, որակյալ կրթական միջավայրի ձևավորման և ծառայությունների տրամադրման համար:

2.6. Ակադեմիական ազնվության մթնոլորտ ստեղծելն ու պահպանելն Համալսարանի աշխատողների պարտականությունն է: Համալսարանի ցանկացած անդամ պատասխանատվություն է կրում աշխատավայրի ներսում ազնվության ստեղծման և պահպանման համար, որը կնպաստի Համալսարանի հեղինակության բարձրացմանը:

3. ԱԿԱԴԵՄԻԱԿԱՆ ԱՆԱԶՆՎՈՒԹՅԱՆԸ ԲՆՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՎԱՐՔԱՅԻՆ ԴՐՍԵՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ

3.1. **Արգելված վարքագիծ**

Ոչ մի ուսանող գիտակցաբար չպետք է կատարի, փորձի կատարել կամ աջակցի այլ ուսանողի կատարել անազնվության ցանկացած գործողություն ակադեմիական աշխատանքի հետ կապված, որը պետք է ներկայացնել ակադեմիական կրեդիտ ստանալու կամ առաջադիմության բարձրացման համար: «Գիտակցաբար» տերմինը, որ գործածվում է նախորդ նախադասությունում, նշանակում է, որ ուսանողը տեղյակ է, որ տվյալ ակադեմիական աշխատանքը ներկայացվելու է ակադեմիական առաջադիմության համար: «Գիտակցաբար» չի նշանակում, որ ուսանողը պետք է տեղեկացված լիներ, որ տվյալ գործողությունը խախտում է Համալսարանի ակադեմիական ազնվության քաղաքականությունը: Խախտում համարվող գործո-

դությունը կատարելիս ուսանողը կարող է մտադրություն չունենա տվյալ խախտումը կատարելու: Օրինակ՝ մտադրված կամ չմտադրված կատարված գրագողությունը համարվում է Կանոնակարգի խախտում:

3.1.1. Ակադեմիական ազնվության օրինակներ

Ուսանողի կողմից կատարված հետևյալ գործողությունները համարվում են ակադեմիական ազնվության վարքի օրինակներ.

- **Գրագողությունը** - Առանց համապատասխան աղբյուրի վկայակոչման ակադեմիական առաջադիմության համար կատարված աշխատանքի մեջ ընդգրկել բառեր, տերմիններ, գաղափարներ, կարծիքներ կամ տեսություններ, որոնք հեղինակային չեն: Գրագողությունը ընդգրկում է (սակայն չի սահմանափակվում) հետևյալ գործողությունները, որոնք կատարվել են առանց համապատասխան աղբյուրի վկայակոչման.

- 1) առանց չակերտների մեջ բերել այլ անձին պատկանող գրավոր կամ բանավոր խոսքերն ամբողջությամբ կամ մասամբ,
- 2) առանց նշումների կամ մեջբերումների բառափոխկատարել կամ վերապատմել այլ անձին պատկանող գրավոր կամ բանավոր խոսքը,
- 3) ներկայացնել այլ անձին պատկանող գաղափարը, տեսությունը կամ բանաձևը որպես աշխատանքը ներկայացնող անձի բնագիր աշխատանք,
- 4) կրկնել վիճակագրական կամ դեմոգրաֆիական տեղեկությունները, որոնք հեղինակային չեն և սկզբնապես կազմվել են այլ անձի կողմից,
- 5) գնել (կամ այլ կերպով ձեռքբերել) այլ անձի կողմից կատարած աշխատանք կամ այլ առաջադրանք և ներկայացնել որպես ուսանողի ինքնուրույն աշխատանք,
- 6) սխալ հղումներ տալը, երբ ուսանողն իր աշխատանքում «Օգտագործված աղբյուրների ցանկում» ներառում է գիրք, որին ինքն անձամբ չի ծանոթացել և աշխատանքում դրան հղում չի արվել: Այդ ցանկում պետք է տիպաբանական դասակարգում կատարել՝ նշելով միայն աշխատանքում օգտագործված աղբյուրները և այլն:

- **Արգելված աջակցությունը** – Դասախոսի կողմից արգելված աջակցություն տրամադրել կամ ստանալ ցանկացած քննության կամ այլ ակադեմիական աշխատանքի վերաբերյալ: Քննությունների, ստուգարքների, լաբորատոր աշխատանքների և նմանատիպ գործողությունների ժամանակ ուսանողները պետք է տեղյակ լինեն, որ ցանկացած աջակցությունը (ինչպիսիք են գրքեր, գրառումներ, հաշվիչներ և այլ անձանց հետ խոսակցություններ) արգելված է՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ այն հատուկ թույլատրված է դասախոսի կողմից: Արգելված վարքի օրինակները ընդգրկում են, սակայն չեն սահմանափակվում.

- 1) արտագրել կամ թույլատրել այլ անձանց արտագրել քննությունների պատասխանները,
- 2) քննության ժամանակ փոխանցել կամ ստանալ տեղեկություններ, որոնք վերաբերում են քննվող նյութերին (այդ թվում՝ փոխանցումը կարող է կատարվել

բանավոր, գրավոր, նշանների կամ էլեկտրոնային ազդանշանների օգնությամբ կամ այլ կերպ),

- 3) տալ կամ ստանալ ավելի ուշ ժամկետի համար նշանակված քննությունների պատասխանները,
  - 4) այլ անձի փոխարեն լրացնել կամ թույլատրել այլ անձին ուսանողի փոխարեն լրացնել ամբողջ առաջադրանքը կամ դրա մեկ մասը (ինչպիսիք են աշխատանքը, վարժությունը, տնային առաջադրանքը, ներկայացումը, հաշվետվությունը, համակարգչային կիրառումը, լաբորատոր փորձը կամ հաշվարկը),
  - 5) կիրառել արգելված ծրագրավորող հաշվիչ կամ այլ էլեկտրոնային սարքեր և այլն:
- **Ստելը, խարդախելը կամ կեղծելը, կաշառելը** - Ցանկացած ակադեմիական աշխատանքի կատարման կամ սույն Կանոնակարգի իրականացման հետ կապված կաշառում կամ ցանկացած կեղծ տեղեկությունների տրամադրում: Այն ընդգրկում է, սակայն չի սահմանափակվում.
    - 1) Ակադեմիական աշխատանքի անբավարար կատարման կամ չկատարման դեպքում կեղծ պատճառաբանություններ (նախօրոք կամ փաստից հետո): Օրինակ՝ քննությանը չներկայանալ ու կամ ակադեմիական աշխատանքը չներկայացնելու համար դասախոսին կամ Համալսարանի համապատասխան պաշտոնական աշխատակցին տալ կեղծ պատճառաբանություններ:
    - 2) Կեղծել ցանկացած լաբորատոր կամ փորձարարական աշխատանքի արդյունքերը կամ ցանկացած տվյալներ և տեղեկություններ:
    - 3) Փոփոխել ցանկացած ակադեմիական աշխատանք այն ներկայացնելուց հետո, բացառությամբ այն դեպքերի, եթե նման փոփոխությունները մտնում են առաջադրանքի պահանջների մեջ (ինչպիսիք են՝ դասախոսի գիտությամբ վերանայել տվյալ ակադեմիական աշխատանքը):
    - 4) Վնասել համակարգչային սարքավորումները կամ լաբորատոր սարքավորումները ակադեմիական աշխատանքի գնահատումը փոփոխելու կամ կանխելու համար, օգտվել այլ անձին պատկանող համակարգչային գաղտնաբառից, վնասել կամ քայքայել ինտերնետային կայքի բովանդակությունը կամ մատչելիությունը, կամ գործել այլ անձի փոխարեն՝ համակարգչային ռեսուրսներ ձեռքբերելու նպատակով:
    - 5) Գնահատականների կամ պատասխանների կեղծում՝ այլ գնահատական ստանալու նպատակով:
    - 6) Ակադեմիական գրառումների և/կամ այլ փաստաթղթերի կեղծում՝ ակադեմիական շահ ստանալու նպատակով:
    - 7) Այլ սովորողի կամ ակադեմիական աշխատանքի կեղծում և վնասում:
    - 8) Արգելված նյութերի կամ էլեկտրոնային հարմարանքների կիրառումը գիտելիքների ստուգման ընթացքում:
    - 9) Քննության ժամանակ քննական հարցերի պատասխանների տրամադրումը այլ ուսանողների:

10) Ակադեմիական առաջադիմության համար ներկայացնել աշխատանք, որն արդեն նախապես ներկայացվել է (նույնիսկ նույն ուսանողի կողմից), բացառությամբ այն դեպքերի, երբ այն ներկայացվել է աշխատանքը հսկող դասախոսի գիտությամբ կամ լրացնում է նախկինում կատարված աշխատանքին:

- **Գողությունը** - Գողանալ, վերցնել կամ մեկ այլ արգելված կերպով ձեռքբերել (օրինակ՝ դուրս հանել պրոֆեսորի գրասենյակից կամ ուսումնասիրել համակարգչային արգելված նյութերը) ակադեմիական ցանկացած աշխատանքին վերաբերյալ տեղեկություններ (ինչպիսիք են՝ քննությունները, գնահատականների գրանցումները, գնահատման ձևերը, գրքերը, աշխատանքները, համակարգչային սարքավորումները և տվյալները, լաբորատոր նյութերը և տվյալները):
- **Համաձայնությունը՝**
  - 1) աշխատանքի անբարեխիղճ կատարմանը աջակցելը,
  - 2) թեստային աշխատանքի, քննության կամ այլ տիպի աշխատանքների (ակնարկ, ռեֆերատ, էսսե, լաբորատոր աշխատանք և այլն) ուրիշի փոխարեն կատարումը կամ ուրիշի աշխատանքի հանձնումը սեփականի փոխարեն,
  - 3) գնահատական ստանալու շուրջ համաձայնությունը ուսանողի և դասախոսի միջև,
  - 4) գնահատական ստանալու նպատակով դասախոսին միջնորդելը (օրինակ դասախոսի, կոլեգայի միջոցով),
  - 5) գնահատականը ստանալու նպատակով ղեկավարի միջնորդությունը:
- **Բազմապատճենումը՝**
  - 1) Նույն աշխատանքը որպես տարբեր առաջադրանքներ կամ տարբեր վերնագրերով ներկայացնելը:
  - 2) Միննույն աշխատանքը տարբեր տիպի գնահատումների համար ներկայացնելը, այդ թվում՝ որևէ աշխատանքի, որը երբևէ արդեն գնահատված կամ ներկայացված է եղել, մասնակի կամ ամբողջական կրկնությունը՝ նույնիսկ եթե այն հենց հեղինակին է և գրագողություն չի ենթադրում:
- **Ցանկացած այլ գործողություն,** որն անարդար ձևով առավելություն է տալիս աշխատակցին կամ ուսանողին և ազդում նրա արձանագրած արդյունքների վրա: Ակադեմիական անազնվություն համարվող ցանկացած այլ վարք արգելվում է, նույնիսկ՝ եթե այն հատուկ կերպով նշված չէ վերոնշյալ օրինակների ցուցակում:

3.2. Պահանջվող վարքագիծ

Համաձայն սույն Կանոնակարգի՝ Համալսարանի պրոֆեսորադասախոսական, օժանդակ և այլ սպասարկող բաժնի և ուսանողական կազմի ցանկացած անդամ, որը տեղեկացված է սույն քաղաքականության խախտումների մասին, պարտավոր է տեղյակ պահել ուսումնական աշխատանքների գծով պրոռեկտորին խախտումների վերաբերյալ: Պահանջվող վարքը ընդգրկում է (սակայն չի սահմանափակում) խախտում կատարած ուսանողի հետ քննարկումներ վարելը, հարցերին ճիշտ պատաս-

խաններ տալը և ակադեմիական ազնվության հարցերով զբաղվող հանձնաժողովին փաստաթղթեր տրամադրելը:

▪ **Պրոֆեսորադասախոսական կազմ**

Սույն Կանոնակարգը ապահովում է Համալսարանում տեղի ունեցած ակադեմիական անազնվության դեպքերի ուսումնասիրության բացառիկ ընթացակարգը: Ըստ սույն Կանոնակարգի՝ դասախոսական կազմը պարտավոր է տեղյակ պահել ուսումնական աշխատանքների գծով պրոռեկտորին խախտումների վերաբերյալ: Պրոֆեսորադասախոսական կազմը պարտավորություն է ստանձնում միջոցներ ձեռնարկել և տեղեկացնել ուսանողներին ակադեմիական ազնվության կանոնների խախտման վերաբերյալ, որոնք վերաբերվում են ակադեմիական աշխատանքին և ակադեմիական աջակցությանը: Ի լրացում, յուրաքանչյուր դասախոս պետք է սատարի ակադեմիական ազնվության մթնոլորտը: Դասախոսի կողմից սույն պարտավորությունները չկատարելը չի կարող արդարացում համարվել ուսանողի դեմ ուղղված ակադեմիական անազնվության մեղադրանքին:

▪ **Ուսանողներ**

Համալսարանի ուսանող համարվելը նրա կողմից համաձայնություն է հանդիսանում ենթարկվել սույն սկզբունքներին և կանոնակարգին: Յուրաքանչյուր ուսանող պարտավոր է տեղեկանալ սույն փաստաթղթով սահմանված պայմաններին: Եթե ուսանողը խախտել է սույն քաղաքականության պայմանները, պայմաններին տեղյակ չլինելը չի ազատում պատասխանատվությունից:

4. ԲՈՂՈՔԱՐԿՈՒՄ

- 4.1. Այն ուսանողը կամ դասախոսը, ում ժամանակավոր կամ ընդմիջտ հեռացրել են Համալսարանից, կարող է բողոքարկել Համալսարանի ռեկտորին:
- 4.2. Այն ուսանողը, որը կրել է մեղմ պատիժ, կարող է խնդրագիր ներկայացնել ռեկտորին դեպքը վերանայելու համար: Ռեկտորի կողմից նման դեպքերի վերանայումը չի հանդիսանում իրավունքի հարց, սակայն մնում է ռեկտորի հայեցողությանը:
- 4.3. Սույն Կանոնակարգը խախտող ուսանողը կարող է բողոքարկել՝ հիմնվելով մեկ կամ երկու հետևյալ պատճառների վրա.
  - ակադեմիական ազնվության հարցերով զբաղվող հանձնաժողովը որոշել է, որ դասախոսը չի կարողացել ապացուցել ուսանողի խախտումը՝ հիմնվելով զեկուցագրի տվյալների վրա,
  - պատիժը չափից ավելի խիստ է,
  - սույն քաղաքականության համաձայն ուսանողին զրկել են իր իրավունքներից և մերժումը փաստացի ազդել է որոշման վրա,
  - նոր կամ լրացուցիչ վկայություն է հայտնաբերվել ակադեմիական ազնվության հանձնաժողովի հանդիպումից հետո:
- 4.4. Բողոքարկումը կամ խնդրագիրը պետք է գրվի և ստորագրվի ուսանողի կողմից և ընդգրկի բողոքարկման պատճառները և փաստերը: Այն պետք է ներկայացվի Համալսարանի ռեկտորին ակադեմիական ազնվության հարցերով զբաղվող

հանձնաժողովի կողմից կայացված վերջնական որոշման մասին ուսանողին տեղյակ պահելուց հետո հինգ օրվա ընթացքում:

4.5. Համալսարանի ռեկտորի որոշումը պետք է տեղյակ պահվի և՛ ուսանողին, և՛ խախտումը արձանագրող դասախոսին: Որոշումը ներկայացվում է գրավոր և ընդգրկում է որոշման կայացնելու համար հիմքեր: Ռեկտորի կողմից կայացված ցանկացած վերջնական որոշում պետք է բողոքարկվի Համալսարանի կողմից սահմանված կարգով:

5. ԱԿԱԴԵՄԻԱԿԱՆ ԱԶՆՎՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՄԱՆ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԸ

5.1. Համալսարանի դերն ակադեմիական ազնվությունն ապահովելու գործում

- Մշակել և հաստատել ակադեմիական ազնվության Կանոնակարգը:
- Ապահովել փաստաթղթի հասանելիությունը շահակիցների հանրությանը. ուսանողներին տեղեկացնել ակադեմիական ազնվության կանոնակարգի դրույթների մասին:
- Պարբերաբար կազմակերպել սեմինարներ և քննարկումներ Համալսարանի շահակիցների /ուսանողներ, դասախոսներ, ծնողներ, խորհրդատու/ հետ՝ ակադեմիական ազնվության վերաբերյալ:
- Ապահովել և ձևակերպել ակադեմիական ազնվության ապահովման համար անհրաժեշտ պայմաններ և երաշխավորություններ:
- Ստեղծել ակադեմիական ազնվության պահպանմանը նպաստող մթնոլորտ: Մովորողի նկարագրի որակների զարգացման ուղղությամբ տարվող աշխատանքների ընթացքում պարբերաբար հղում կատարել ակադեմիական ազնվության բովանդակությանը:
- Յուրաքանչյուր քննական շրջանից առաջ ուսանողներին և դասախոսներին տեղեկացնել թույլատրելի պարագաների ցանկի մասին /պաստառներ, աղյուսակներ, գծապատկերներ և այլ ձևերով/:
- Կարևորել դեկանատների, ամբիոնների, ուսումնական ստորաբաժանումների, արխիվի և գրադարանի դերն ակադեմիական ազնվության ձևավորման գործընթացում:

5.2. Դասախոսի դերն ակադեմիական ազնվությունն ապահովելու գործում

- Մասնակցել ակադեմիական ազնվության փաստաթղթի ստեղծման, մշակման և վերանայման գործընթացին:
- Մովորողների մոտ կարևորել խնդիրները ինքնուրույնաբար լուծելու, հետազոտություններ անելու և տեղեկատվական գրագիտության հմտություններ ձեռք բերելու կարևորությունը:
- Մեփական օրինակով ձևավորել և զարգացնել ակադեմիական ազնվության կանոնները պահպանելու և դրանց հետևելու կարողություններ:
- Ուսումնասիրել հեղինակային իրավունքին առնչվող հարցերը, սովորեցնել ուսանողներին կատարել ճշգրիտ հղումներ, ինքնուրույնաբար, սեփական բառերով ձևակերպել և արտահայտել իր և այլ մարդկանց մտքերը և գաղափարները,

- Յուրաքանչյուր գնահատվող առաջադրանքից առաջ սաներին ներկայացնել թույլատրելի էլեկտրոնային սարքավորումների, բանաձևերի և գրքերի ցանկը,
- Մասնակցել ակադեմիական ազնվության վերաբերյալ քննարկումներին, դասընթացներին և այլն:

5.3. Ուսանողի դերն ակադեմիական ազնվություն ապահովելու գործում

- Գիտենալ ակադեմիական ազնվության քաղաքականության դրույթները:
- Հարգանք դրսևորել և պահպանել այլ մարդկանց մտավոր սեփականությանը առնչվող հիմնարար պահանջները:
- Ցանկացած աշխատանք կատարելիս ընդունել և խստորեն հետևել էթիկական չափանիշներին:
- Այլ հեղինակների աշխատություններից հատվածներ օգտագործելիս անպայման ներկայացնել որպես ուրիշի ուղակի խոսք:
- Մեջբերումներ անելուց հետո ձևակերպել եզրակացություններ, որոնք բացառապես սեփական մտքի ընթացքի արդյունքն են:
- Աշխատանքի վերջում պարտադիր ունենալ մատենագրություն, որտեղ նշված լինեն բոլոր տեղեկատվական աղբյուրները:
- Յուրաքանչյուր քննությունից առաջ տեղեկանալ տպագիր և էլեկտրոնային գրականության, սարքավորումների, գծապատկերների, աղյուսակների թույլատրելի ցանկին:
- Ուսանողական խորհուրդի կազմում մասնակցել ակադեմիական ազնվության փաստաթղթի վերանայման գործընթացին:

5.4. Ծնողների դերն ակադեմիական ազնվություն ապահովելու գործում

- Տեղյակ լինել ակադեմիական ազնվության փաստաթղթերին:
- Խրախուսել երեխաներին ակադեմիական ազնվություն դրսևորելիս և հակառակը:
- Մասնակցել ակադեմիական ազնվությանն առնչվող քննարկումներին՝ առաջադրելով իրենց կարծիքները և առաջակությունները:

6. ԱԿԱԴԵՄԻԱԿԱՆ ԱԶՆՎՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆ ԵՎ ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԵՆԹԱՐԿՄԱՆ ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳԸ

- 6.1. ԱԲՀ ֆակուլտետների ղեկանները յուրաքանչյուր նոր աշխատակցի կամ ուսանողի ծանոթացնում են սույն կանոնակարգի հետ, ներկայացնում են ակադեմիական ազնվության չափանիշները և դրանց խախտման հետևանքները, զգուշացնում են, որ ակադեմիական անազնվություն դրսևորելը պատժելի է:
- 6.2. Դեկաններն ուսանողներին և աշխատակիցներին ներկայացնում են ակադեմիական անազնվության տարաբնույթ դրսևորումները ու նրանց բնորոշող վարքային հիմնական դրսևորումները:
- 6.3. Դեկանները յուրաքանչյուր նոր աշխատակցի, կամ ուսանողի տեղեկացնում են, որ ԱԲՀ-ում ակադեմիական ազնվության շուրջ մանրամասն տեղեկատվություն և/կամ խորհրդատվություն ստանալու համար նրանք կարող են դիմել ԱԲՀ Որակի ապահովման բաժնի աշխատակիցներին և Ուսանողական խորհրդի նախագահին:

- 6.4. Ուսանողների և աշխատակիցների հետ կնքվող պայմանագրերում ներառվում է առանձին կետ, համաձայն որի նրանք տեղեկացված են ակադեմիական ազնվության սույն կարգի դրույթներին և դրանք խախտելու դեպքում կարող են ենթարկվել պատասխանատվության:
- 6.5. **Ակադեմիական ազնվության խախտման դեպքում՝**
- սովորողը հանդիպում է ունենում ամբիոնի վարիչի, դեկանի և հարկ եղած դեպքում ռեկտորի հետ,
  - կազմակերպվում է հանդիպում սովորողի ծնողի հետ ,
  - սովորողի աշխատանքը գնահատվում է «0»՝ առանց վերահանձման հնարավորության,
- 6.6. Համաձայն ԱԲՀ Ներքին կարգապահական կանոնների ուսանողը հեռացվում է Համալսարանից ակադեմիական ազնվության վարքականոնների խախտման, մասնավորապես ընթացիկ և եզրափակիչ քննությունների կամ ստուգաքննների ընթացքում տեխնիկական միջոցների կիրառման կամ ցանկացած այլ մեթոդով կատարած արտագրության, արտագրության փորձի և սղագրության հայտնաբերման դեպքում՝ քննություն ընդունող դասախոսը դադարեցնում է տվյալ ուսանողի քննությունը, նրան հեռացնում է քննասենյակից:
- 6.7. Քննությունից անմիջապես հետո դասախոսը զեկուցագիր է ներկայացնում դեկանին՝ ուսանողի նկատմամբ կազապահական տույժ կիրառելու և նրան Համալսարանից հեռացնելու նպատակով ռեկտորին միջնորդություն ներկայացնելու համար:
- 6.8. Ուսանողը, ակադեմիական անազնվություն դրսևորելու պարագայում, կարող է կրկնել դասընթացը, մնալ նույն կուրսում, դուրս մնալ ԱԲՀ -ից:
- 6.9. Պրոֆեսորադասախոսական, ուսումնասօժանդակ կազմի ներկայացուցիչների կամ Համալսարանի այլ աշխատակիցների կողմից ակադեմիական ազնվության սկզբունքների խախտման կամ անազնվության դրսևորման դեպքերը քննարկվում են Համալսարանի էթիկայի հանձնաժողովում՝ այդ հանձնաժողովում հարցերի քննարկման ընթացակարգով:
- 6.10. Ե՛վ ուսանողին, և՛ ԱԲՀ այլ ներկայացուցիչների տրվում են գրավոր նկատողություններ, որոնցում հստակ նկարագրվում է նրանց կողմից դրևորած անազնիվ վարքը: Յուրաքանչյուր գրավոր նկատողության ներքևում ստորագրում է անազնիվ վարք դրսևորած անձը՝ հաստատելով, որ դրանում առկա նկարագրությունը ճշմարիտ է: Երեք գրավոր նկատողություն ունեցող ԱԲՀ կրթական համայնքի յուրաքանչյուր ներկայացուցիչ կարող է հեռացվել Համալսարանից:

7. ԿԱՆՈՆԱԿԱՐԳԻ ՀԱՍՏԱՏՄԱՆ ԵՎ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԳԸ

- 7.1. Սույն կանոնակարգը հաստատում է ԱԲՀ գիտական խորհուրդը:
- 7.2. Կանոնակարգում փոփոխություններ ու լրացումներ կարող են կատարվել ԱԲՀ-ի գիտական խորհրդի որոշմամբ՝
- ռեկտորի,
  - գիտական խորհրդի անդամների,
  - ուսանողական խորհրդի,
  - որակի ապահովման հանձնաժողովի առաջարկությամբ: